

DEFLACE A SVOBODA

JAK INFLACE NIČÍ CIVILIZACZI

Jörg Guido Hülsmann

Překlad: Hynek Řihák

Brno: Bawerk.eu 2025

Původně vyšlo u amerického Misesova institutu (mises.org) v roce 2008 a v roce 2022.

ÚVOD

Je mou největší radostí vidět tento malý esej v tisku. Byl napsán a přednesen před více než pěti lety, v této době byl přivítán učenici, které mají svoje základy v Rakouské ekonomické škole. Nicméně nebyl pochopen a byl odmítnut těmi, kteří nemají takovéto základy. Tato krátká esej jednoduše nemohla dosáhnout většího publika. A tak jsem se rozhodl ji nepublikovat a zahájit práci na „The Ethics of Money Production“, presentaci této argumentace v podobě knihy, kterážto kniha byla právě [roku 2008] vydána americkým Misesovým institutem.

V současné hospodářské krizi musí občané Spojených států učinit důležitou volbu. Mohou podporovat politiku určenou k zachování našeho současného systému neplnohodnotných peněz a pardonovat stav bankovníctví a finančního trhu, který je logickým následkem tohoto systému. Nebo mohou podporovat politiku navrženou ke znovu zavedení svobodného trhu v otázce peněz a financí. Tato druhá politika vyžaduje to, aby vláda držela od peněz a financí ruce pryč. Neměla by vytvářet peníze, ani ustavit speciální agenturu k vytváření peněz. Neměla by nutit občany používat neplnohodnotné peníze tím, že zavede zákon o zákonném platidle. Neměla by regulovat bankovníctví a neměla by regulovat finanční trhy. Neměla by se pokoušet stanovit pevnou úrokovou míru, ceny finančních aktiv anebo ceny komodit. Ano, tyto opatření jsou radikální z hlediska standardů dnešního dne a nenajdou pravděpodobně dostatečnou podporu. Ale chybí jim podpora kvůli nevědomosti a strachu.

Prakticky všichni experti přes peníze a finance – centrální bankéři a většina universitních profesorů – nám řeknou, že hospodářské krize nás zasáhnou i přes největší úsilí Federálního rezervního systému (Fed); že peníze, banky a finanční trhy nemají být svobodné, protože skončí ve zmatcích i přes masivní přítomnost vlády jakožto finančního agenta, jakožto regulátora a jakožto toho, kdo vytváří peníze; že náš peněžní systém nám poskytuje velké výhody, že bychom byli hloupí, kdybychom ho nezachovali. Ti samí experti nás tak žádají, abychom dali vládě větší pro přítomnost na finančních trzích, abychom zvýšily její regulatorní moc a podnítily ještě větší produkci peněz, které by byly použity pro záchranu.

Nicméně všechny tyto názory jsou mylné, jak ekonomové ukazovali opět a opět od dob Adama Smithe a Davida Ricarda. Peněžní systém papírových peněz není přínosem z celkového bodu pohledu. Nevytváří reálné zdroje, na kterých závisí náš blahobyt. Pouze přerozděluje existující zdroje jiným způsobem; někteří lidé získávají,

jiní ztrácejí. Je to systém, který činí banky a finanční trhy zranitelnými, protože je nutí šetřit na základních bezpečnostních prvcích podnikání: hotovosti a vlastním kapitálu. Proč držet nějakou podstatnou hotovost, pokud je centrální banka připravena půjčit vám jakoukoliv sumu, která by mohla být potřebná, na zavolání? Proč používat vaše vlastní peníze, pokud můžete financovat vaše investice levnými úvěry z tiskařského stroje?

Položit tyto otázky znamená na ně odpovědět. Hospodářské krize nás nezasahují přes přítomnost našich monetárních a finančních autorit. Zasahují nás kvůli nim. Potom je tu faktor strachu. Pokud budeme následovat politiku dát ruce pryč, většina expertů nám řekne, že bankovní odvětví, finanční trhy a většina zbytku ekonomiky bude zničena bezednou deflační spirálou.

Tato esej tvrdí, že je to jen poloviční pravdou. Je pravdou, že bez další vládní intervence zde bude deflační spirála. Není pravdou, že tato spirála bude bezedná a zničí ekonomiku. Nebude to smrtelné riziko pro životy a blahobyt široké populace. Zničí v zásadě ty firmy a odvětví, které žijí parazitickou existencí na náklady zbytku ekonomiky, a které vděčí za svoji existenci našemu současnému systému neplnohodnotných peněz. I v krátkém období tak deflace snižuje naše reálné příjmy v dosti omezených úzkých limitech. A zamete půdu pro výraznou míru růstu ve středním a dlouhém období. Neměli bychom se obávat deflace. Měli bychom ji mítí rádi tak moc jako naše svobody.

Jörg Guido Hülsmann
Angers (Francie)
Říjen 2008

I.

Dvacáté století bylo stoletím všemocných vlád. V některých zemích se ustavily totalitní vlády jedním rázem pomocí revoluce – očividně špatná strategie, žádná z těchto vlád již neexistuje. Ale v jiných zemích totalitářství nevytrysklo do života na plno jako Venuše vynořivší se z vln. Ve Spojených státech a vlastně ve všech západních evropských zemích vlády narůstaly pomalu, ale pozvolně, a pokud nebude tento růst kontrolován, stanou se jednoho dne totalitářskými, ačkoliv tento den se zdá být od naší současnosti daleko.

Skutečností je, že ve všech západních zemích byl růst vlády za posledních sto let rychlejší, než růst ekonomiky. Nejvíce viditelnými manifestacemi toho je stát blahobytu a válčící stát. (1) Nyní nebude možný nárůst státu blahobytu a válčícího státu bez inflace, tu pro účely naší studie můžeme definovat jako růst nabídky peněz a finančních titulů, které jsou splatitelné měnovou zásobou na požádání. (2) Vytvářením vždy nového množství papírových dolarů a vytvářením vždy nových úvěrových nástrojů americkou centrální bankou Federálním rezervním systémem poskytuje „likviditu“ pro ještě větší expanzi bankami vytvořených vkladů na požádání (depozit) a jiných peněžních substitutů, které na oplátku umožňují bezpříkladnou expanzi veřejného dluhu. Dluh Spojených států je v současnosti (prosinec 2002) nějakých 6,2 bilionu dolarů, zvedl se z 2 bilionů na začátku 80. let 20. století a z méně než 1 bilionu před érou papírového dolaru vytvořeného tehdy, když prezident Nixon uzavřel zlaté okénko začátkem 70. let 20. století. (A)

Spojitosť mezi papírovými dolary a exponenciální expanzí veřejného dluhu je dobře známá. Z bodu pohledu věřitelů federální vláda řídí Federální rezervní systém – monopolního producenta papírových dolarů – a nemůže tak nikdy zkrachovat. Pokud je to nutné federální vláda může mít jakékoliv množství dolarů, aby splatila své dluhy. Nakupování vládních dluhopisů je tak podloženo jistotou, kterou žádný jiný dlužník nemůže nabídnout. A federální vláda může trvale rozšiřovat svoje aktivity a financovat je pomocí dodatečného dluhu, i když zde není vůbec žádná perspektiva toho, že tyto dluhy budou kdy splaceny daňovými příjmy. Výsledkem je zdánlivě neřízený růst těchto vlád, které řídí tvorbu papírových peněz.

Mezi všemi příčinami, které přispěly k navození tohoto stavu, je jistě nedostatek odporu ze strany části profesionálních ekonomů. V této eseji pojednám o špatné myšlence, která zabránila mnoha ekonomům a jiným intelektuálům v odhodlaném boji s inflací. Většina ekonomů vycouvala z toho, aby inflaci oponovala přesně tehdy, když to bylo nejvíce potřeba, jmenovitě v několika důležitých okamžicích historie, když se inflační systém chystal kolabovat. Spíše než aby analyzovali nestranně

události, začali se strachovat z deflace více než z inflace, a tak skončili u podpory „reflace“ – která není ničím jiným než další inflací. (3)

Spojené státy americké mají zkušenost se dvěma takovými důležitými okamžiky: roky Velké hospodářské krize a menší hospodářskou depresi, které čelíme právě nyní při vzrůstajícím se prvním globálním akciovém boomeru. Dnes opět je deflační kolaps našeho monetárního systému velmi reálnou možností. V listopadu 2002 úředníci Federálního rezervního systému (pánové Greenspan a Bernanke) a Bank of England (pan Bean) prohlašují, že zde nebudou žádné limity na množství peněz, které bude vytištěno (B), aby se zabránilo deflaci. Tyto plány odrážejí to, co je dnes široce považováno za ortodoxní v monetárních záležitostech. I mnozí kritici inflačních politik minulosti připouští, že za současných okolností může být nějaká inflace přínosná, pokud je použita v boji s deflací. Někteří z nich tvrdí, že zde ještě není žádná deflace, a tak zde není žádná potřeba zesilovat použití tiskařských strojů. Ale na druhou stranu souhlasí s principem, že pokud vzniká velká deflace, potom je tu politická potřeba po to více utrácet, a že pro financování rostoucích výdajů by vláda měla vytvořit větší dluhy, a že centrální banky by měli tisknout více peněz. (4)

Takovéto názory mají jistou důležitost i mezi ekonomy Rakouské ekonomické školy. Ludwig von Mises, Hans Sennholz, Murray N. Rothbard a jiní rakouští ekonomové jsou známí pro svou neústupnost vůči inflaci. Ale jen Sennholz neucukne před obhajobou deflace a deprese, když přijde na zrušení neplnohodnotných (fiat) peněz a jejich nahrazení tvrdými penězi. V kontrastu k tomu von Mises a Rothbard dávali přednost deflaci jen do rozsahu, jakým se ekonomika přizpůsobí při úpadku, který následuje po periodě inflačního boomeru. Ale jinak se chtěli přímo (von Mises) a nepřímo (Rothbard) vyhnout deflaci ve všech jejích kontextech. Obzvláště, když přišlo na monetární reformu jak von Mises tak Rothbard dávali přednost návrhům, které „redefinují“ cenu papírové měny ve zlatě, aby byla obnovena její konvertibilita. (5) Hlavní slabostí tohoto návrhu je to, že předpokládá, že reformní proces bude řízen těmi stejnými institucemi a osobami, které reforma učiní více nebo méně zbytečnými. Je také otázkou, zda naše monetární autority mohou legitimně používat „své“ zlaté rezervy, aby zachránili své papírové peníze. Ve skutečnosti tyto autority získaly kontrolu nad těmito rezervami pomocí konfiskace, a není tak vůbec jasné jak plánovaná monetární reforma a la Mises a Rothbard může být dána dohromady s libertariánskými právními a morálními principy, které ve svých jiných dílech Rothbard vyzdvihoval.

Ale je zde také jedná záležitost, která musí být zdůrazněna: co je vlastně špatně ohledně deflace peněžní zásoby z ekonomického bodu pohledu? Tato otázka zde bude centrálním bodem, který může být naštěstí postaven na Rothbardově analýze deflace, která demonstruje zejména výhodu, kterou může mít deflace pro urychlení přizpůsobení výrobní struktury po finanční krizi. Ale žádný ekonom, zdá se nemá zájem sledovat dále střízlivou analýzu dopadů deflace na tržní proces a její společenské a politické následky. Pravdou je, že deflace se stala obětním beránkem

ekonomické profese. Není analyzována, ale je vysmívána. Sto let proinflační propagandy vytvořilo quasi-totální shodu ohledně tohoto problému. (6) Kamkoliv se obrátíme, deflace je uniformně presentována ve špatném světle a každý autor rychle spěchá prokázat svůj boj s deflací jako prosté minimum ekonomického státnictví. Ekonomové, kteří se jinak nemohou shodnout na žádném předmětu, jsou nadšeni, že nalézají společnou shodu v srdečném odsouzení deflace. V jejich očích je obžaloba deflace tak zřejmá, že se s ní ani neobtěžují. Knihovny našich universit obsahují stovky knih o nezaměstnanosti, hospodářských cyklech a tak dále. Ale zřídka obsahují jednu monografii o deflaci. Její špatnost je mimo diskusi. (7)

No, tato tichá dohoda však stojí na vratkých základech. Otevřené a nadšené schvalování deflace je, v každém případě v naší době, jedním z nejdůležitějších požadavků stran ochrany naší budoucí svobody.

II.

Pokud přijde na otázky peněz a bankovníctví všechny praktické politické záležitosti nakonec závidí na klíčové otázce: Může někdo vylepšit nebo zhoršit stav nějaké ekonomiky zvýšením nebo snížením množství peněz? (8) Aristoteles řekl, že peníze nejsou částí bohatství národa, protože jsou jednoduše prostředkem směny v meziregionálním obchodu a jeho autoritou se pečlivě vyznačovalo i středověké myšlení o penězích. Scholastičtí učenci neztráceli žádný čas tím, aby se zabývali přínosy, které mohla mít změna množství peněz pro ekonomiku. Relevantní záležitostí v jejich očích byla legitimita znehodnocení mincí, protože viděli, že toto bylo důležitou záležitostí spravedlivého rozdělování příjmů. (9) A po zrození ekonomické vědy v 18. století také klasičtí ekonomové tento základní bod nepopírali. David Hume, Adam Smith a Étienne de Condillac pozorovali, že peníze nejsou ani spotřebním zbožím ani výrobním faktorem, a že tak jejich množství není podstatné pro bohatství národa. (10) Tento zásadní pohled také inspiroval bitvy následujících čtyř nebo pěti generací ekonomů – mužů jako Jean-Baptiste Say, David Ricardo, John Stuart Mill, Frédéric Bastiat and Carl Menger – kteří trvale brojili za tvrdé peníze.

Výsledkem toho měl západní svět mnohem tvrdší peníze v 19. století než ve 20. století. Velké vrstvy populace platily a byly vypláceny v mincích vyhotovených z drahých kovů, zvláště ze zlata a stříbra. Byly to peníze, které vytvořily z těchto občanů, bez ohledu na to jak skromný byl jejich status, suverény v peněžních záležitostech. Umění ražby mincí vzkvétalo a vytvářelo mince, které mohli být ověřeny každým účastníkem trhu. Někteří současní libertariáni drží na romantický pohled na tyto dny „klasického zlatého standardu.“ A je pravdou, že šlo o zlatý věk monetárního uspořádání na Západě, zvláště když to srovnáme s našimi dnešními časy, ve kterých se monetární obdoba alchymie povznesla na úroveň ortodoxie. Ale je také pravdou, že západní monetární uspořádání v době klasického zlatého standardu bylo

daleko od toho, aby bylo dokonalé. Vlády ještě využívaly monopolní síly na poli ražby mincí, zbytku to středověkého královského privilegia, které bránilo vynalézání lepších mincí a lepšího mincovního systému pomocí podnikatelského soutěžení. Vlády často intervenovaly do produkce peněz pomocí návrhů na kontrolu cen, které kryly pompézním názvem „bimetalismus.“ Aktivně podněcovaly bankovníctví s částečnými rezervami (frakční bankovníctví), které slibovalo vždy nové zdroje pro veřejnou pokladnu. A podnítily vznik centrálního bankovníctví pomocí speciálních monopolních privilegií pro několik privilegovaných bank. Celkovým výsledkem těchto zákonů bylo usnadnit zavedení papírových měn a vytlačení mincí z oběhu. Na začátku 19. století většina Evropy, pokud vůbec znala peněžní směnu, používala papírové měny. (11) A během zbytku tohoto století se věci o mnoho nezměnily. Anglie samotná mezi hlavními národy byla na zlatém standardu během větší části 19. století a bankovky Bank of England hrály v peněžním systému větší roli než mince – ve skutečnosti poměr rezerv (k vkladům) této banky byl po většinu tohoto času okolo 3 procent a příležitostně byl i o něco nižší. (12)

Ve zkratce monetární uspořádání v 19. století nebylo dokonalé a ani dnes by nás myšlení klasických ekonomů o monetárních záležitostech neuspokojilo. (13) David Hume věřil, že inflace by mohla stimulovat výrobu v krátkém období. Adama Smith věřil v to, že inflace v podobě úvěrů je přínosná, pokud je podložena odpovídajícím množstvím skutečných statků a Jean-Baptista Say podobně schvaloval zvýšení množství peněz v oběhu, které by se přizpůsobilo „potřebám obchodu.“ Smith a Ricardo navrhli zvýšení bohatství národa tím, že by kovové peníze byly nahrazeny ze své podstaty méně hodnotnými papírovými lístky. John Stuart Mill obhajoval tvrzení, že tvrdé peníze znamenají peníze se stabilní hodnotou. Tyto chyby v monetárních úvahách Humeho, Smithe, Ricarda a Milla byly samozřejmě zanedbatelné ve srovnání s jejich ústředním názorem, zopakujme ho: bohatství národa nezávisí na změnách v množství peněz. Ale nakonec nová generace studentů infikovaná virusem etatismu – uctívání státu – přehlédla tento ústřední názor, a tak ve dvacátém století zvítězily spíše omyly klasických ekonomů než jejich věda.

Muži jako Irving Fisher, Knut Wicksell, Karl Helfferich, Friedrich Bendix, Gustav Cassel a zvláště Johan Maynard Keynes zahájili neúnavnou kampaň proti zlatému standardu. Tito stoupenci inflace převzali názor klasických ekonomů, že bohatství národa nezávisí na peněžní zásobě, ale tvrdili, že toto je pravdou jen v dlouhém období. V krátkém období tiskařské stroje mohou způsobit zázraky. Mohly by snížit nezaměstnanost a stimulovat výrobu a ekonomický růst.

Kdo by mohl odmítat takový roh hojnosti? A proč? Většina ekonomů poukazuje na náklady inflace v podobě ztráty kupní síly – odhady jdou až k 98 procentům ztráty kupní síly u amerického dolaru od doby, kdy Federální rezervní systém převzal kontrolu nad peněžní zásobou. Co je méně známo, to jsou doprovodné efekty století trvající velké inflace dolaru. Papírové peníze vytvořily několik velkých krisí, každá z nich se ukázala být horší než předchozí krise. Navíc papírové peníze kompletně

změnily finanční strukturu západních ekonomik. Na začátku 20. století většina firem a průmyslových korporací byla financována z výnosů a banky a jiné finanční zprostředkovací instituce hrály jen vedlejší roli. Dnes se obrázek obrátil a nejdůležitějším důvodem pro tento obrat jsou papírové peníze. Papírové peníze zapříčinily bezprecedentní nárůst dluhu na všech úrovních: vláda, korporace a jednotlivci. Financovaly nárůst státu na všech úrovních, federální, státní a místní. Tak se staly v naší současnosti technickými základy pro totalitní ohrožení.

Ve světle těchto dlouhodobých následků inflace, její údajné krátkodobé přínosy ztrácí většinu ze své atraktivnosti. Ale velkou ironií je to, že i tyto krátkodobé přínosy ve smyslu nezaměstnanosti a růstu jsou iluzorní. Střízlivá reflexe ukazuje, že zde nejsou vůbec žádné systematické krátkodobé přínosy inflace. Jinými slovy, jakékoliv přínosy pramenící z inflace jsou většinou náhodnými výsledky inflace, která zasahuje za obzvláště příznivého souboru okolností a my nemáme žádný důvod předpokládat, že tyto náhodné přínosy nastanou mnohem pravděpodobněji než náhodné škody – je tomu naopak! Hlavním dopadem inflace je přinést přerozdělení zdrojů. Jsou zde tak krátkodobé přínosy pro jisté členy společnosti, ale tyto přínosy jsou vyváženy krátkodobými ztrátami pro ostatní občany.

Velký francouzský ekonom Frédéric Bastiat učinil to obecné tvrzení, že viditelná dobra, která pramení z vládních intervencí do tržní ekonomiky, jsou jen jedním souborem následků, které plynou z této intervence. Ale je zde ještě jeden soubor následků, o kterém vláda nerada mluví, protože ten demonstruje marnost intervencí. Když vláda zdaňuje svoje občany, aby dala dotace výrobcům oceli, přínosy pro ocelárny, jejich zaměstnance a držitele akcií jsou očividné. Ale jiné zájmy touto intervencí trpí. Obzvláště daňoví poplatníci mají méně peněz na podporu jiného podnikání. A tato jiná podnikání a jejich zákazníci jsou také poškozeni touto politikou, protože ocelářské firmy jsou nyní schopné platit vyšší mzdy a vyšší výsluhy, tak přeplácí výrobní faktory, které jsou také potřebné v jiných průmyslových odvětvích.

A tak je tomu s inflací. Není zde absolutně žádný důvod, proč by nárůst množství peněz měl vytvářet něco více než menší růst. Je pravdou, že ti kdož obdrží nové peníze z tiskařského lisu, díky tomu mají přínosy. Ale jiné firmy jsou touto stejnou skutečností poškozeny, protože nemůžou již více platit vyšší ceny za mzdy a nájem než nyní může platit privilegovaná firma. A všichni ostatní vlastníci peněz, jedno zda jsou podnikatelé anebo pracující jsou tím také poškozeni, protože jejich peníze nyní mají nižší kupní sílu, než by jinak měly.

Podobně zde není žádný důvod, proč by inflace měla vůbec snižovat spíše než zvyšovat nezaměstnanost. Lidé se stávají nezaměstnanými nebo zůstávají nezaměstnaní, pokud si nepřejí pracovat, nebo pokud jim je nuceně zabráněno pracovat za mzdovou míru, kterou je zaměstnavatel ochoten zaplatit. Inflace tuto skutečnost nemění. Co inflace dělá je snižování kupní síly každé peněžní jednotky. Pokud pracující tyto důsledky předpokládají, budou požadovat vyšší nominální mzdy

jako kompenzaci za ztrátu kupní síly. V tomto případě nemá inflace efekt na nezaměstnanost. Přesně naopak, může mít i negativní efekt, jmenovitě pokud pracující nadhodnotí inflací vyvolané snížení svých reálných mezd, a tak budou požadovat nárůst mezd, který přinese i více nezaměstnanosti. Jen pokud neví, že množství peněz narostlo, naláká je to do podnikání za současné mzdy a k tomu, aby souhlasili s tím, že budou pracovat, než aby zůstali nezaměstnanými. **Všechny plány na snížení nezaměstnanosti prostřednictvím inflace se proto omezují na klamání pracujících - přinejmenším dětinská strategie.** (14)

Ze stejného důvodu není inflace žádnou nápravou „strnulých mezd“ – tj. pro problém donucení ze strany odborů. Mzdy jsou strnulé jen do rozsahu, v jakém se lidé rozhodli nepracovat. Ale zásadní otázkou je: Jak dlouho si mohou dovolit nepracovat? A odpověď na tuto otázku je, že tato doba je omezena velmi úzkými limity jejich úspor. Jakmile jsou úspory pracujícího vyčerpané, dobrovolně nabídne svoje služby i za nižší mzdové sazby. Z toho plyne, že na trzích práce bez zásahů jsou mzdy v dostatečné míře flexibilní v jakémkoliv čase. Strnulost přichází do hry jakožto výsledek vládních intervencí, obzvláště ve formě (a) daní financovaných pojištěním v nezaměstnanosti a za (b) legislativou, která dává odborům monopol na nabídku práce.

Protože se zde nezabýváme otázkami ekonomie práce, můžeme se obrátit ke spojení mezi zaměstnaností a monetární politikou. Řeší inflace problém strnulých mzdových sazeb? Odpověď je negativní a ze stejného důvodu jak bylo řečeno výše. Inflace může překonat problém se strnulými mzdami do rozsahu, ve kterém tvůrce papírových peněz mohou překvapit odbory (C). Do rozsahu jakým ti druzí předpovídají pohyby mistrů tiskařů, inflace buď nesníží nezaměstnanost vůbec anebo ji i zvýší. (15)

III.

Z bodu pohledu běžně sdílených zájmů všech členů společnosti je množství peněz nedůležité. Jakékoliv množství peněz může poskytovat všechny služby, které nepřímá směna umožňuje poskytnout, jak v dlouhém období, tak v krátkém období. Tato skutečnost je neochvějným počátečním bodem pro dobrou reflexi ohledně monetárních záležitostí. A je zde nejdůležitější kritérium, když se zabýváme deflací. Ve světle principů objevených klasickými ekonomy, můžeme říci, že deflace jistě není tím, čím se obecně soudí, že má údajně býti: prokletím pro všechny členy společnosti. Deflace je peněžním fenoménem, a jako taková ovlivňuje distribuci bohatství mezi jednotlivci a různými vrstvami společnosti, stejně jako relativní význam různých odvětví produkce. Ale neovlivňuje to celkové bohatství společnosti. Deflace je drastickou redukcí množství peněz nebo jejich substitutů a znamená náhlý pokles peněžních cen (D). Taková událost, vždy tak dramatická pro velké množství jednotlivců, není jistě smrtelným ohrožením společnosti jakožto celku. (16)

Představte si, že všechny ceny by klesly zítra o 50 procent. Ovlivnilo by to naši schopnost najít se, obléknout se, mít střechu nad hlavou a dopravu? Neovlivnilo, protože zmizení peněz není shodné se zmizením fyzické struktury produkce. Za velmi dramatické deflace je okolo nás mnohem méně peněz, než bývalo, a tak nemůžeme prodávat naše výrobky a služby za stejné peníze jako předtím. Ale naše nástroje, naše stroje, ulice, auta a tahače, naše úroda a naše dodávky jídla – to vše zůstává na svém místě. A tak můžeme pokračovat v produkci, a i produkovat ziskově, protože zisk nezávisí na úrovni cenové hladiny, při které prodáváme, ale na rozdílu mezi cenami, za které prodáváme a cenami, za které kupujeme. Z deflace soubor obou cen klesá a následkem toho může zisková produkce pokračovat.

Zde je jen jedna zásadní změna, kterou deflace způsobuje. Radikálně přetváří strukturu vlastnictví. Firmy financované úvěry bankrotují, protože za nižší cenové úrovně nemohou splácet úvěry, které si vzaly bez toho, že by předjímalý deflaci. Soukromé domácnosti s hypotékami a jinými velkými dluhy, které splácejí, zbankrotují, protože s poklesem peněžních cen jejich peněžní příjmy také klesají, zatímco jejich dluhy zůstávají na své nominální úrovni. Samotné pokusy zpeněžit aktiva, aby splatili dluhy, způsobují další pokles hodnoty těchto aktiv tak, že se stává těžším pro ně vyjít i se svými věřiteli. V památných slovech Irvinga Fishera: „Čím více dlužníci platí, tím více vlastní.“

No, z tohoto správného poznatku Fisher přeskočil k mylnému tvrzení, že „likvidace porazí sebe samu.“ (17) Opět zdůrazněme, že bankroty – nehledě jak mnoho jednotlivců zasahují – neovlivňují reálné bohatství národa a obzvláště to, že nebrání úspěšnému pokračování produkce. Vtip je v tom, že firmy povedou jiní lidé a budou také vlastnit domy – lidé, kteří v čase nástupu deflace nebyli zadlužení a měli k dispozici hotovost na nákup firem a nemovitostí. Tito noví vlastníci mohou provozovat firmy ziskově na nižší úrovni prodejních cen, protože nakoupili zásoby a nakoupí také jiné výrobní faktory za nižší ceny.

Ve zkratce, skutečnou podstatou deflace je, že nezakrývá redistribuci jdoucí v ruku v ruce se změnami množství peněz. Znamená viditelnou mizérii pro mnoho lidí, z níž mají prospěch stejně viditelní vítězové. To silně kontrastuje s inflací, která vytváří anonymní vítěze na náklady ztrátami postižených anonymních lidí. Jak deflace, tak inflace jsou, z bodu pohledu, který jsme zde doposud přijímaly, hrou s nulovým součtem. Ale inflace je tajným zlodějem, a tak perfektním prostředkem pro vykořisťování populace skrze její (falešné) elity, zatímco deflace znamená otevřenou redistribuci pomocí bankrotů podle zákona.

IV.

S těmito tvrzeními můžeme přistoupit blíže k naší analýze. Vidíme, že deflace není inherentně špatná, a že je tak daleko od toho, aby bylo zřejmé, že moudrá monetární politika by měla usilovat o to, aby se jí zabránilo nebo se její důsledky potlačily za jakoukoliv cenu. Deflace vytváří velké množství těch, co ztrácí a mnoho z těchto lidí je zcela nevinných, nebyli jen dostatečně moudří, aby ji předvídali. Ale deflace také vytváří mnoho vítězů a také trestá mnoho „politických podnikatelů“, kteří prosperují kvůli svým důvěrným kontaktům s těmi, kdož řídí vytváření neplnohodnotných peněz (E).

Deflace jistě není nějakým druhem opačné inflace, která opravuje škody (do stavu) před redistribucí (bohatství, které bylo inflací vyvoláno). Přináší s sebou nové kolo redistribuce, které přidává k předchozímu kolu inflací podnícené redistribuce. (18) Ale bylo by chybou z tohoto faktu vyvozovat to, že deflace následující po předcházející inflaci je něčím z ekonomického bodu pohledu škodlivým, protože zahrnuje další přerozdělování bohatství. Důležité je to, že jakákoliv měnová politika má přerozdělovací efekt. Zejména když dojde k deflaci nabídky peněžních substitutů, jediným způsobem, jak proti ní bojovat, je inflace nabídky měnové báze, a i tato politika zahrnuje přerozdělování, a vytváří tak vítěze a poražené.

Plyne z toho, že zde není žádná ekonomická racionalita pro to, aby měnová politika začala s horlivým bojem proti deflaci, spíše by měla nechat deflaci proběhnout. Žádná politika neprospívá národu jako celku, ale pouze části národa na náklady jiných skupin. Žádný úředník nemůže loajálně sloužit všem svým spoluobčanům pomocí neústupného stanoviska proti deflaci. A ani se nemůže dovolávat autority ekonomické vědy pro to, aby podepřel takovou politiku.

Ale je zde jiný úhel pohledu, který si zasluhuje zvážit, a který je ve skutečnosti rozhodující pro náš problém. Vychází z té skutečnosti, že v praxi jsou zde v jakémkoliv bodě dvě a pouze dvě zásadní možnosti pro měnovou politiku. První možností je zvýšit množství peněz papírových peněz. Druhou možností nezvyšovat nabídku papírových peněz. Nyní je otázkou, jak moc dobře jde každá z těchto možností harmonicky dohromady se základními principy, na kterých je vystavěna svobodná společnost.

V.

Jak by mohly být peníze ve svobodné společnosti vytvářeny? Prvně si povšimněme toho, že fakt, že množství peněz není podstatné pro bohatství národa, nesmí být zaměňováno s ideálem stabilizace množství peněz. Tento druhý ideál je ve skutečnosti falešným ideálem a nevyplývá z výše zmíněných skutečností. Není nic

špatného na nárůstu nebo poklesu množství peněz. Důležité je to, že takový nárůst nebo pokles množství by neměl být chybně považován za přínos pro společnost jakožto celek. Dobré a špatné v monetární politice se nedotýká otázky: K jakým cílům by mělo být množství peněz měněno? Spíše se dotýká otázky: Kdo má právo měnit množství peněz? A ve svobodné společnosti je zřejmou odpovědí: všichni výrobci peněz mají právo produkovat více peněz a všichni vlastníci peněz mají právo používat svůj majetek, jak se jim to hodí.

V opravdu svobodné společnosti je výroba peněz otázkou soukromé iniciativy. Peníze jsou vyráběny a prodávány jako každá jiná komodita anebo služba. A to znamená, že zejména ve svobodné společnosti je produkce peněz konkurenční. Je otázkou těžby ušlechtilého kovu a ražby mincí a jak těžba, tak ražba jsou předmětem konkurence vycházející od všech ostatních účastníků trhu. Při prodeji svého výrobku soutěží výrobce peněz s jinými lidmi, kteří vlastní peníze a hledají stejné statky k nákupu, po kterých on touží. A při nakupování výrobních faktorů soutěží výrobci peněz s producenty křesel, divadelních představení, telefonů, koberců, automobilů a tak podobně. Ve zkratce, ve svobodné společnosti je produkce peněz vymezena dosti úzkými limity, limity, které jsou určeny ochotou jiných členů společnosti spolupracovat s naším producentem peněz spíše než s někým jiným.

Jaký druh peněz by převážil ve svobodné společnosti? Teoretická rozvažování a historické zkušenosti všechny míří ke stejné odpovědi: Svobodná společnost by používala ušlechtilé kovy jako peníze. Platby by byly činěny v mincích ze zlata, stříbra, platiny, mědi nebo jakékoliv jiné látky, která kombinuje vzácnost s fyzikálními výhodami těchto kovů. V kontrastu k tomu byly papírové peníze vždy neplnohodnotnými (fiat) penězi, tj. vždy byly uvaleny donucující mocí státu. Nejde o peníze svobodného trhu, ale o peníze zčásti ztotočené společnosti.

VI.

Produkce peněz ve svobodné společnosti je otázkou svobodného sdružování. Každý od horníků k vlastníkům dolů po ty, co razí peníze a až po zákazníky, kteří nakupují mince, všichni ti mají přínosy z výroby peněz. Nikdo z nich nenarušuje majetková práva kohokoliv jiného, protože každý může volně vstoupit do podnikání těžby a ražby a nikdo není povinen tento výrobek kupovat.

Tyto skutečnosti jsou zcela jiné, pokud se obrátíme k výrobě peněz v intervencionistických režimech, které převážily na Západě po větší část posledních 150 let. Zde musíme zmínit zvláště dvě institucionální formy monetárního intervencionismu: (podvodnému) bankovníctví částečných rezerv a neplnohodnotným penězům. Obecnou charakteristikou obou těchto institutů je to, že porušují princip svobodného spolčování. Dovolují výrobcům papírových peněz a

peněžních titulů rozšíření jejich produkce pomocí porušování majetkových práv jiných lidí.

Bankovníctví je podvodné, kdykoliv bankéři prodávají nekryté anebo jen částečně kryté peněžní substituty jako plně kryté nároky na peníze. Tito bankéři prodávají více peněžních substitutů, než by mohli prodat, pokud by pečovali o 100 % rezervy pro každý substitut, který vydali. (19)

Producenti neplnohodnotných peněz (v naší době typicky: papírových peněz (F)) prodávají produkt, který nemůže odolat konkurenci peněz svobodného trhu jako jsou zlaté a stříbrné mince, a který účastníci trhu používají jen proto, protože vydávání jiných peněz je tvrdě omezováno nebo i postaveno mimo zákon. Nejvýmluvnější ilustrací této skutečnosti je to, že papírové peníze ve všech zemích jsou chráněny skrze zákon o zákonném platidle. Papírové peníze jsou v zásadě neplnohodnotnými penězi; nemohou přežívat, ledaže jsou vynuceny státem. (20)

V obou případech je produkce peněz nadměrná, protože není omezována již více informovaným a dobrovolným spolčováním. Na svobodném trhu by si nemohly papírové peníze udržet konkurenci vůči značně nadřazeným kovovým penězům. Výroba jakéhokoliv množství papírových peněz je tak nadměrná z hlediska standardu svobodné společnosti. Podobně bankovníctví frakčních rezerv vytváří nadměrné množství peněžních substitutů v jakékoliv míře v těch případech, kdy nejsou zákazníci informováni, že jim jsou nabízeny depozita bank s frakčními rezervami, spíše než ryzí peněžní nároky.

Tato nadměrná produkce peněz a peněžních nároků je dle Rothbardovy definice inflací, kterou jsme přijali pro účely této studie o případu papírových peněz. Inflace je neobhájitelným přerozdělením příjmu ve prospěch těch, kteří obdrží nové peníze a peněžní nároky jako první a škodí těm, kteří je obdrželi jako poslední. V praxi přerozdělování pracuje vždy ve prospěch samotných výrobců peněz (které zmateně nazýváme „centrální banky“) a jejich spolupracovníků v bankovním sektoru a na trzích cenných papírů. A samozřejmě inflace vytváří výhodu pro vládu a její nejbližší spojence ve světě byznysu. Inflace je prostředkem, pomocí něhož tito jednotlivci a skupiny sami sebe obohacují nespravedlivě na náklady většiny občanů. Pokud je nějaká pravda na socialistické karikatuře kapitalismu – ekonomickém systému, který vykořisťuje chudé ve prospěch bohatých – potom je tato karikatura pravdivá pro kapitalistický systém přiškrcený inflací. Neúprosný příliv papírových peněz činí bohaté a mocné bohatšími a mocnějšími, než by byli, pokud by byli závislí na dobrovolné podpoře svých spoluobčanů. A protože ochraňuje politický a ekonomický establishment země před konkurencí odepřenou zbytku společnosti, klade inflace brzdu na společenskou mobilitu. Bohatí zůstávají bohatými (déle) a chudí zůstávají chudými (déle), než by tomu bylo ve svobodné společnosti. (21)

Známý ekonom Josef Schumpeter kdysi označil inflaci jako předzvěst inovací. Jak tvrdil, inflační vydávání bankovek by sloužilo k financování začínajících podnikatelů, kteří mají ideje, ale postrádají kapitál. (22) Nyní, i když budeme abstrahovat od problematického etického charakteru tohoto návrhu, který vřele dotuje jakéhokoliv samozvaného novátora nedobrovolně na náklady ostatních členů společnosti, musíme říci, že ve světle praktické skutečnosti, je Schumpeterův návrh zbožným přáním. Úvěrová expanze financovaná pomocí tisku peněz je ve skutečnosti přesným opakem boje s establišmentem. Je to preferovaný prostředek přežití establišmentu, který nemůže odolat konkurenci ze strany svých konkurentů nebo již až dosud odolával a nyní ji již odolat nemůže.

Nebude nespravedlivým charakterizovat inflaci jako zlodějinu ve velkém měřítku ve prospěch hrstky lidí s dobrými politickými konexemi a škodu pro politicky bezmocné masy. Vždy jde v ruku v ruce s koncentrací politické moci v rukách těch, kteří mají privilegium vlastnit bankovní licenci a těmi, kteří kontrolují produkci monopolních papírových peněz. Podporuje nekonečné zadlužování, vydává společnost na milost „monetárním autoritám“ jako jsou centrální banky a v tomto rozsahu znamená morální korupci společnosti. (24)

VII.

Inflace ve formě bankovnictví s frakčními rezervami a neplnohodnotnými penězi je nakonec samu sebe porážející praxí. Nese si sama sebou zárodky své vlastní destrukce, a jak můžeme vidět deflace je základním prostředkem pro tuto destrukci. Můžeme rozlišit tři scénáře zastavení inflačních procesů (24): Za prvé zde může být krize likvidity (nedostatek hotovosti) systému bankovnictví s frakčními rezervami, která končí runem na banky, tj. dojde k ostrému propadu poptávky po peněžních substitutech. Doprovázeno je to drastickým omezením nabídky peněz, což má za následek odpovídající pokles peněžních cen, který negativně ovlivňuje všechny účastníky na trhu, kteří financují svoje operace pomocí dluhu. Nižší nominální příjmy z prodeje po runu nestačí na splacení dluhů, které byly v minulosti sjednány na vyšší nominální cenové úrovni. To ohrožuje pozice mnoha dlužníků, kteří pokud nedostanou svoje peníze, nemohou vyplatit svoje věřitele. Tak má krize likvidity našeho bankovnictví s frakčními rezervami za následek všeobecný finanční rozklad. V systému s komoditními penězi je dosaženo pevného dna, když zmizí všechny peněžní substituty a tržní subjekty se vrátí k používání samotné komodity jakožto peněz nebo používají konkurenčních měn, pro příklad jiných komodit nebo zahraničních papírových bankovek. Poté, co deflace pročistí ekonomický prostor, bankovnictví frakčních rezerv a jiné formy finančního zprostředkování budou hrát v ekonomice menší roli. Firmy a jednotlivci se obrátí k financování svých nákupů tak, aby nakupovali pomocí svých úspor. Ve zkratce, finanční rozhodování bude tak konzervativnější a decentralizovanější než předtím.

Tento první scénář byl velmi běžným v 19. století a do Velké hospodářské krise, která podle ekonomů Irvinga Fishera a rané chicagské školy byla celá o dluhové deflaci, která zahrnovala krizi likvidity bankovních rezerv. Tento scénář se stal po zavedení pojištění vkladů méně důležitým, které pro prakticky všechny účely ustavuje v USA bankovní se 100 % rezervami. (25) Nicméně mohl by mít tento scénář nějaký význam, při vysvětlování současné finanční krise v Rusku, Brazílii, Argentině a některých asijských zemích, obzvláště pokud měny těchto zemí v čase krise mohly být považovány za peněžní substitut amerického dolaru.

Za druhé zde může nastat mezičlová mylná alokace výrobních faktorů (misalokace), když podvodné banky s frakčními rezervami navýší nabídku peněz, a tak sníží tržní úrokovou míru pod rovnovážnou úroveň. Potom podnikatelé investují příliš mnoho dostupných výrobních faktorů do vyšších stádií v řetězci fyzické produkce a nedostatečné množství zdrojů do nižších stádií struktury produkce. Výsledky začnou být po nějaké době viditelné, když více nebo méně velké množství firem musí podat návrh na konkurs. To zase ohrožuje jejich věřitele, zvláště banky s frakčními rezervami a vede k řetězci událostí, které jsme výše popsali. Rozdíl mezi druhým a prvním scénářem je v příčině runu na banky. V prvním případě začínají runy na banku více nebo méně náhodou, když většina tržních subjektů - ať už z nedbalosti, nebo v důsledku nepředvídatelných okolností - selže a zboží domeček z karet. Naopak ve scénáři, který nyní zvažujeme, je run na banky nutným následkem předchozí mylné alokace výrobních faktorů, která vyplývá z podvodného nárůstu nabídky peněz.

Otázka, zda se tento scénář vztahuje na jakoukoli historickou krizi, je poněkud sporná. Mnoho ekonomů Rakouské ekonomické školy věří, že pasuje na Velkou hospodářskou krizi a několik dalších ekonomických krisí minulosti. V každém případě je to myslitelný scénář a zahrnuje také velkou dávku deflace peněžních substitutů. Proto i v tomto scénáři končí inflace deflačním rozkladem starých způsobů financování. Podíl bankovního a finančního zprostředkování na celkové ekonomické aktivitě bude omezen a finanční rozhodování bude konzervativnější a decentralizovanější než je tomu dnes.

Oba dva právě uvedené scénáře zahrnují více nebo méně náhlý pokles v poptávce po peněžních substitutech, který je doprovázen více nebo méně rychlým zmizením těchto peněžních substitutů z oběhu, když se tržní subjekty přesunují ke skutečným penězům. Naopak v případě papírových peněz je velmi nepravděpodobné, že zde vůbec nastane rychlá deflace ve smyslu naší definice – pokles nabídky peněz. Důvodem je to, že papírové peníze jsou chráněny zákonem o legálním platidlu a jinou legislativou. To nechává jen prostor pro barterovou směnu jako pro jedinou legální alternativu k použití papírových peněz a barter je mnohem méně přínosnější prostředek směny v takové míře, že tržní subjekty typicky preferují použití i velmi inflačních peněz spíše než aby se obrátili k barterové směně. Ve všech známých případech to bylo jen za extrémní situace – kdy kupní síla jimi držovaných papírových

peněz klesla v řádu hodin tak, že se přímá směna stala nepraktickou – kdy se tržní subjekty nakonec rozhodli ignorovat zákony a začali používat jiné peníze než zákonné platidlo.

Předcházející tři scénáře pokrývají pravděpodobně většinu historických případů, ve kterých byla inflace přivedena ke konci. Pokud to spojíme s naší komparativní analýzou svobodné a nucené produkce peněz a peněžních substitutů, přijdeme k závěru, že deflace není pouhou redistribuční hrou, která přináší výhody některým jednotlivcům a skupinám na náklady jiných jednotlivců a skupin. Spíše se deflace jeví býti velkým poslem svobody. Zastavuje inflaci a ničí instituce, které inflaci vytvářejí. Ruší se tím výhoda, kterou má dluhové financování založené na inflaci oproti financování vlastním kapitálem, které je založené na úsporách. A tak decentralizuje finanční rozhodování a činí banky, firmy a jednotlivce obezřetnějšími a samostatnějšími, než by byly za inflace. A co je nejdůležitější, deflace odstraňuje přeměrování příjmů, které vyplývá z monopolních výsad centrálních bank. Ničí tak ekonomický základ pro falešné elity a zavazuje je k tomu, aby se dosti rychle stali skutečnými elitami, anebo budou odejiti a uvolní cestu novým podnikatelům a jiným lídrům společnosti.

Je velmi významné, že autoři Macmillanova reportu z roku 1931, který analyzoval celosvětovou finanční krizi té doby, rozpoznali a zdůrazňovali, že deflace byla na prvním místě politickým problémem. Jasně viděli, že deflace přivádí k úpadku politickoekonomický establišment, který za inflace a dluhů prosperoval, a že také vede k nějaké cirkulaci elit. Později lord Keynes a jeho spoluautoři – mezi nimi několik vůdčích osobností londýnského bankovního odvětví a britského družstevního hnutí a odborářského hnutí – byli samozřejmě přesvědčeni, že jejich země by nemohla bez nich býti. (26) Deflace klade brzdu – přinejmenším dočasnou brzdu – na další koncentraci a konsolidaci moci v rukou federální vlády a zvláště na její exekutivní část. Tlumí nárůst státu blahobytu, pokud nevede k jeho přímému zhroucení. Ve zkratce deflace je přinejmenším potenciaálně velkou osvobozující silou. Nejen že přivádí inflační monetární systém nazpět na pevné podloží, také přivádí celou společnost nazpět k dotyku s reálným světem, protože ničí ekonomické základy sociálního inženýrství, doktorů kolovrátků a vymývačů mozků. (27) Ve světle tohoto rozvažování, není deflace jen zásadní politickou volbou vedle její základní alternativy, tj. obnovení inflace. Spíše, pokud má býti našim záměrem udržení a – kde je to možné – obnovení svobodné společnosti, potom je deflace jedinou akceptovatelnou monetární politikou.

Případ Japonska může sloužit jako varující proti příklad. Těžká japonská recese z raných 90. let 20. století byla jak ekonomickou, tak politickou hrozbou establišmentu. V Japonsku konsolidace a centralizace moci začala hned po druhé světové válce, když „ekonomičtí experti“ z amerických okupačních sil uvalili keynesiánské a socialistické politiky na svého někdejšího nepřítel. Do pozdních 80. let 20. století došel tento proces do takového rozsahu, že bylo politicky nemožné dovolit deflaci tak, aby pročistila ekonomiku a politiku. Japonské vlády z 90. let chtěly

„opravit“ ekonomickou krizi pomocí narůstajících velkých dávek inflace. Ale jediným výsledkem této politiky bylo to, že dala zombií život beznadějně byrokratickým a bankrotářským konglomerátům, které řídí japonský průmysl, bankovníctví a politiku. (28) Po téměř 15 letech nesmyslné inflace se japonská ekonomická krize překlopila do zásadní politické krise, která dříve nebo později přivede zemi na hranu revoluce (G). To je také to, co se stane na Západě, pokud občané našich zemí nechají svým vládám volné ruce v monetárních záležitostech.

VIII.

V závěru můžeme zopakovat hlavní body: Deflace je daleka toho, aby byla ze své podstaty špatná. Dostí naopak, plní velmi důležitou společenskou funkci pročištění ekonomiky a politiky od všech druhů parazitů, kteří prosperovali za předchozí inflace. Krátce: nebezpečí deflace je chimérou, ale její klady jsou velmi skutečné. Není zde absolutně žádný důvod zbývat se ekonomickými důvody deflace – pokud někdo neklade na roveň bohatství národa s bohatstvím elit. Je zde naopak mnoho důvodů zabývat se jak ekonomickými tak politickými následky jediné alternativy deflace, a sice re-inflace, která ovšem není ničím jiným než prostou inflací.

Účelem těchto stránek není apelovat na rozumnost našich monetárních autorit. Není zde absolutně žádná naděje, že Federální rezervní systém nebo jiný producent neplnohodnotných peněz na světě změní v dohledné době své politiky. **Ale je čas aby přátelé svobody změnily názor stran důležité záležitosti deflace. Myné přemýšlení o této skutečnosti dává našim vládám nepatřičnou volnost, která je jimi v hojné míře a špatně využívána. Nakonec potřebujeme převzít kontrolu nad nabídkou měny z rukou našich vlád a učinit produkci peněz opět předmětem principů svobodného spolčování. Prvním krokem k podpoře a propagaci této strategie je zjistit to, že vlády neplní – vlastně nemohou plnit – žádnou kladnou roli prostřednictvím kontroly našich peněz.**

Poznámky:

(1) V americkém případě byl válčící stát mocnějším pohonem pro růst vlády než stát blahobytu; viz Robert Higgs, *Crisis and Leviathan: Critical Episode in the Growth of American Government* (New York: Oxford University Press, 1987).

(2) Touto definicí následujeme knihu Murraye N. Rothbarda *Man, Economy and State*, 3. vydání (Auburn, Ala: Ludwig von Mises Institute), str. 851. Rothbard definoval inflaci jako nárůst množství peněz větší než je nárůst množství mincí z drahých kovů. Zatímco Rothbardova definice pasuje na bankovní systém s částečnými rezervami (frakční bankovníctví) založený na standardu komoditních peněz, naše definice se přizpůsobuje specifickému případu standardu neplnohodnotných peněz s bankovníctvím částečných rezerv. Obě definice se liší od nejrozšířenější konotace, která je s tímto termínem spojená, podle které je inflací vzestup cenové hladiny. Tato definice není moc užitečná pro naše účely, protože naším zájmem je analyzovat kauzální dopad změn v peněžní bázi (která je po celou dobu předmětem politické kontroly). Poznámka překladatele: někdy se v tomto smyslu mluví o peněžní inflaci (autory zvolená definice) a o cenové inflaci (nejrozšířenější konotace).

(3) Pro účely naší studie definujeme deflaci jako snížení množství peněžní báze anebo finančních titulů, které jsou splatné peněžní bázi na požádání. Opět se to liší od obvyklého významu tohoto slova, který definuje deflaci jako pokles cenové hladiny. Ale jak čtenář uvidí, naše analýza pokryje oba tyto jevy – deflaci podle naší definice a pokles cenové hladiny. Významem této naší definice je jen učinit naši analýzu vhodnější pro praktickou aplikaci. Monetární autority mohou vždy zabránit deflaci dle naší definice, zatímco někdy mohou být neschopné zabránit poklesu cenové hladiny, i když pumpují do ekonomiky obrovské množství peněžní báze.

(4) Viz pro příklad sloupky a úvodníky novinářů s reputací zastánců tvrdých peněz jako Steve Forbes v USA a Stefan Baron v Německu. Stejný vzkaz vyzařuje z publikací jiných rozumných ekonomů jako Jude Wanniski a Norbert Walter. Příznačným článkem pro toto je článek Norbeta Waltera „Is the Global Recession Over?“ *International Politik* (Transatlantic Edition, podzim 2002): str. 85-89.

(5) Viz Hans Sennholz, *The Age of Inflation* (1979), kapitola 6; Rothbard, *Man, Economy, and State*, str. 863–866; idem, *America's Great Depression*, 5. vydání (Auburn, Ala.: Ludwig von Mises Institute, 1999), str. 14–19; Ludwig von Mises, „Die geldtheoretische Seite des Stabilisierungsproblems,“ *Schriften des Vereins für Sozialpolitik* 164, č. 2 (1923); idem, *Theory of Money and Credit* (Indianapolis: Liberty Fund, 1980), str. 262–268, 453–500; idem, *Human Action, Scholar's Edition* (Auburn, Ala.: Ludwig von Mises Institute, 1998), str. 564 a dále; Murray N. Rothbard, *The Mystery of Banking* (New York: Richardson and Snyder, 1983), str. 263–269; idem, *The Case Against the Fed* (Auburn, Ala.: Ludwig von Mises Institute, 1995), str. 145–151. Mises a Rothbard přijali za svůj názor zastávaný již Jeanem-Baptistou Sayem, který vylíčil deflaci jako bolestivou praxi pro obnovení zdraví měny po periodě s rozsáhlou inflací. Viz Jean-Baptiste Say, *Traité d'économie politique*, 6. vydání (Paříž, 1841); přeloženo jako *A Treatise on Political Economy* (Filadelfie: Claxton, Rensen &

Haffelfinger, 1880). Pro kritický výzkum názorů rakouských ekonomů na deflaci viz Philipp Bagus, “Deflation: When Austrians Become Interventionists” (pracovní verze, Auburn, Ala.: Ludwig von Mises Institute, duben 2003).

(6) Hlavními motory této propagandy byly západní státní university, stejně jako přehnaná víra v autoritu monetárních „expertů“ ve službách Mezinárodního měnového fondu, Světové banky a Federálního rezervního systému a jiných vládních agentur, které jsou pověřené technickými detaily rozšiřování inflace. Je opravdu nutné poukázat na non sequitur obsažený v to, že se poskytne status experta v otázkách peněz zaměstnancům těchto organizací? Zřejmou paralelou k tomuto je případ ekonomů placených zaměstnaneckými odbory, kteří protože je platí zaměstnanecké odbory, jsou považováni za experty na ekonomiku práce. Jasně, pokud někdo nazve odbory jako „asociace pro destrukci pracovního trhu“ – což většina z nich podle jakéhokoliv objektivního standardu je – odbornost těchto zaměstnanců bude stát ve střízlivějším světle. Ta stejná věc platí pro ty pisatele o monetárních záležitostech, kteří chtějí být na výplatnicích různých společností pro účely destrukce našich peněz. Tím se samozřejmě nepopírá to, že zde mohou být dobří ekonomové pracující pro Mezinárodní měnový fond nebo Federální rezervní systém. Zdůrazňujeme jen to, že jejich kvalifikace hovořit o této záležitosti není vůbec vylepšena jejich profesionální příslušností. Je tomu docela naopak, pokud vezeme strukturu motivů, měli bychom očekávat, že dobří monetární ekonomové jen náhodně najdou svoji cestu do těchto institucí.

(7) Vynikající moderním teoretikem deflace je Murray N. Rothbard. Jak jsme uvedli výše, Rothbardův pohled na deflaci se zdá být nedostatečným jen, když se přijde na praktické provedení měnové reformy. Přehled o základních principech rakouské deflační teorie je v Joseph T. Salerno, “An Austrian Taxonomy of Deflation” (pracovní verze, Auburn, Ala.: Ludwig von Mises Institute, únor 2002). Mezi několika nerakouskými ekonomickými pracemi, které analyzují deflaci bez nepatřičného emocionálního balastu viz John Wheatley, *An Essay on the Theory of Money and Principles of Commerce* (Londýn: Bulmer & Co., 1807), obzvláště Wheatleyho diskuse ohledně plánu lorda Grenvilleho na monetární reformu na str. 346–357; Lancelot Hare, *Currency and Employment, Deflation of the Currency—A Reply to the Anti-Deflationists* (Londýn: P.S. King & Son, 1921); Edwin Cannan, *The Paper Pound of 1797–1821*, 2. vydání. (Londýn: King & Son, 1925); Yves Guyot, *Les problèmes de la deflation* (Paříž: Félix Alcan, 1923); Guyot, Yves a Arthur Raffalovich, *Inflation et déflation* (Paříž: Félix Alcan, 1923).

(8) Pokud hovoříme o „ekonomice“, máme tím na mysli skupinu osob používající stejné peníze. Naše analýza se tak dotýká jak otevřených tak uzavřených ekonomik v obvyklém slova smyslu, který se vztahuje k uzavřenosti a otevřenosti hranic, které oddělují různé skupiny osob.

(9) Viz Aristoteles, *Politics*, kniha 2, kapitola 9; *Nicomachian Ethics*, kniha V, zvláště kapitola 11. Česky vyšla obě tato díla v řadě vydání; Nicolas Oresme, “*Traité sur l’origine, la nature, le droit et les mutations des monnaies*,” *Traité des monnaies et autres écrits monétaires du XIV siècle*, Claude Dupuy, ed. (Lyon: La Manufacture,

1989); Juan de Mariana, "A Treatise on the Alteration of Money," *Markets and Morality* 5, č. 2 ([1609] 2002).

(10) Viz David Hume, "On Money," *Essays* (Indianapolis: Liberty Fund, [1752] 1985), str. 288; Adam Smith, *Wealth of Nations* (New York: Random House, [1776] 1994), kniha 2, kapitola 2, zvláště str. 316 a dále. Česky vyšlo péčí pražského Liberálního institutu jako *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů* v roce 2001 a 2016; Condillac, *Le commerce et le gouvernement*. 2, vydání. (Paříž: Letellier & Mradan, 1795), zvláště str. 86; přeloženo jako *Commerce and Government* (Cheltenham, U.K.: Elgar, 1997).

(11) V tento čas John Wheatley sledoval: „V Anglii, Skotsku a Irsku, v Dánsku a v Rakousku je sotva vidět něco jiného než papír. Ve Španělsku, Portugalsku, Prusku, Švédsku a evropské části Ruska má papír rozhodující převahu. A jen ve Francii, Itálii a Turecku je zjevná převaha mincí. (An Essay on the Theory of Money and Principles of Commerce, str. 287).

(12) Viz Jacob Viner, "International Aspects of the Gold Standard," *Gold and Monetary Stabilization*, Quincy Wright, ed. (Chicago, Chicago University Press, 1932), str. 5, 12. Viner zdůrazňuje, že zlatý standard před první světovou válkou nebyl v zásadě rozdílný od meziválečného standardu zlatého slitku. Byl to řízený standard (str. 17). To oslabuje teze Jacquese Rueffy o tom, že standard zlatého slitku vnesl do mezinárodního měnového systému něco jako věci zhoršující kvantový skok. Viz Rueff, *The Monetary Sin of the West* (New York: Macmillan, 1972).

(13) Pro esej ze současnosti, která kritizuje některé hlavní omyly monetárního myšlení klasické ekonomie viz Nikolay Gertchev, "The Case For Gold—Review Essay," *Quarterly Journal of Austrian Economics* 6, č. 4 (2003).

(14) Viz zvláště Mises, *Die Ursachen der Wirtschaftskrise* (Tübingen: Mohr, 1931); přeloženo jako "The Causes of the Economic Crisis," in *On the Manipulation of Money and Credit* (Dobbs Ferry, N.Y.: Free Market Books, 1978). Viz také Mises, "Wages, Unemployment, and Inflation," *Christian Economics* 4 (březen 1958); otištěno v Mises, *Planning For Freedom*, 4. edice (South Holland, Ill.: Libertarian Press, 1974), str. 150 a dále. Dlouhodobá přítomnost masové nezaměstnanosti v Německu, Francii a jiných evropských zemích, zdá se zcela vyvrací keynesiánskou hypotézu. Pokud něco, tak odbory v těchto zemích zdá se přeceňují míru inflace.

(15) Pro celou tuto záležitost viz zvláště William Harold Hutt, *The Theory of Collective Bargaining* (San Francisco: Cato Institute, [1954] 1980); idem, *The Strike-Threat System* (New Rochelle, N.Y.: Arlington House, 1973); idem, *The Keynesian Episode* (Indianapolis: Liberty Press, 1979).

(16) To je také uznáno přinejmenším nepřímo v několika pracích o manažmentu, které pojednávají o podnikání v době deflace. Pro příklad Daniel Stelter, *Deflationäre Depression: Konsequenzen für das Management* (Wiesbaden: Deutscher Universitäts-Verlag, 1991); A.G. Shilling, *Deflation: Why It's Coming, Whether It's Good or Bad, and How It Will Affect Your Investments, Business, and Personal Affairs* (Short Hill, N.J.: Lakeview, 1998); idem, *Deflation: How to Survive and Thrive in the Coming Wave*

of Deflation (New York: McGraw-Hill, 1999); Robert R. Prechter, *Conquer the Crash: You Can Survive and Prosper in a Deflationary Depression* (New York: Wiley, 2002).

(17) Irving Fisher, "The Debt-Deflation Theory of Great Depressions," *Econometrica* 1, č. 4 (říjen 1933): 344. Viz také Lionel D. Edie, "The Future of the Gold Standard," *Gold and Monetary Stabilization*, Quincy Wright, ed. (Chicago: Chicago University Press, 1932), str. 111–130. Na stranách. 122–126 volá Edie po stabilizaci toho, co Keynes později nazýval agregátní poptávkou.

(18) Viz Mises, *Theory of Money and Credit*, str. 262 a dále.; idem, *Human Action*, str. 414.

(19) Viz Hans-Hermann Hoppe, Jörg Guido Hülsmann a Walter Block, „Against Fiduciary Media“ *Quarterly Journal od Austrian Economics* 1, č. 1 (jaro 1998): str. 19-50. Hülsmann, „Has Fractional-Reserve Banking Really Passed the Market Test?“ *Independent Review* 7, č. 3 (2003); a literatura citovaná v Hülsmann, „Banks Cannot Create Money“ *Independent Review* 5, č. 1 (2000). Tento bod není mimochodem popírán ze strany všech účastníků v současné debatě o bankovním frakčních rezerv. V kontrastu k autorovi této stati se nicméně zdá, že Lawrence White věří, že bankovní frakčních-reserv bylo zřídka kdy, pokud vůbec, podvodné. Viz White, „Account For Fractional-Reserve Banknotes and Deposits – or, What’s Twenty Quid to the Bloody Midland Bank?“ *Independent Review* 7, č. 3 (2003).

(20) Všimněte si, že tento fakt je pravdou pro ryzí papírové peníze, ne nutně pro národní papírové měny sestávající se z peněžních substitutů podložených komoditními penězi. Ani není naše tvrzení nutně aplikovatelné na úvěrové peníze, jako byla papírová libra během Napoleonských válek. Pro rozlišení mezi penězi, neplnohodnotnými penězi a úvěrovými penězi viz Mises, *Theory of Money and Credit*, str. 73-76.

(21) V tomto ohledu pracuje inflace v nesvatém spojení s daňovými zákony. Hlavní výhodou úspěšného nového příchozího je, že má vysoké příjmy. Ale dnešní daně z příjmu právnických osob a fyzických osob mu efektivně brání v dostatečně rychlé akumulaci kapitálu na to, aby se udržel konkurenční vůči establishmentu. Výsledkem toho je, že zde nejsou téměř žádné firmy, které by se dostaly ze spodu do nejvyšší ligy korporátního kapitalismu. Potřebovalo to technologickou revoluci k překonání těchto překážek a přivedení několika firem jako Microsoft na vrchol korporátní Ameriky. Většina ostatních firem je rostoucí měrou závislá na úvěru pro financování jakéhokoliv velkého podniku. Ale finanční zprostředkování je dnes vysoce regulovaným podnikáním a všechny hlavní banky jsou již spojeny s průmyslovým establishmentem. Jaký bude jejich motiv k financování podnikání, které zničí hodnotu některých jejich jiných holdingů? Podobná situace převažuje u individuálního financování. Zvažme nyní nejdůležitější příklad soukromého dluhu, jmenovitě dluhů způsobených výstavbou nebo nákupem bydlení. Za převažujících daňových zákonů mohou jednotlivci odečíst úroky, které platí na své hypotéky ze svého daňového základu, ale nemohou učinit podobný odečet, pokud financují svoje bydlení ze svých vlastních kapes. Výsledkem toho je, že téměř nikdo ani nepřemýšlí o financování bydlení způsobem, jakým to bylo činěno v dřívějších časech, jmenovitě prvně

spořením peněz, a potom zaplacením za bydlení v hotovosti. A papírové peníze učinily možným to, aby byly vždy poskytnuty nové úvěry pro ochotné vlastníky bydlení. Tiskařský stroj Federální rezervního systému poháněl boom v bydlení stejně tak jako poháněl v 90. letech 20. století boom na akciovém trhu. Boom akciového trhu již skončil v halasném krachu. Boom bydlení je další na řadě. (Pozn. překladatele: tento krach skutečně přišel na řadu v letech 2007 až 2009. Výsledkem byla dlouhodobá stagnace americké ekonomiky a i evropských ekonomik.)

(23) Viz Josef A. Schumpeter, *Teorie der wirtschaftlichen Entwicklung* (Lipsko: Duncker&Humbolt, 1911).

(24) Viz k tomuto bodu stručné tvrzení Roberta Higgse, „Inflation and the Destruction of Free Market Economy,“ *Intercollegiate Review* (jaro 1979).

(24) Viz Jörg Guido Hülsmann, „Toward A General Theory of Error Cycles,“ *Quarterly Journal of Austrian Economics* 1, č. 4 (1998). Bankovníctví s frakčními rezervami se rozpadne kdykoliv a z jakéhokoliv důvodu, dostačující je větší množství zákazníků banky, které se rozhodne požádat o vyplacení svých deposit. Jakýkoliv nárůst množství peněz může přivodit střídání boomu a úpadku, pokud za (a) se nové peníze prvně dostanou na kapitálové trhy, a pokud za (b) podnikatelé nepředpokládají to, že nové peníze povedou k nárůstu cen nad úroveň, které by jinak dosáhly. Chybná kalkulace podnikatelů je vede k tomu, že přesunou výrobní faktory z ekonomicky udržitelných investičních projektů k těm projektům, které nemohou být dokončeny se stávajícím množstvím výrobních faktorů. A chybné kalkulace se odrážejí i v nižší než rovnovážné úrokové míře (nikoliv jsou jí způsobeny). Když tržní subjekty objeví svoje chyby, větší nebo menší množství ekonomicky neudržitelných firem zbankrotuje, tak se rozruší platební bilance bank a následně dojde k finančnímu rozkladu.

(25) Povšimněme si, že za Velké hospodářské krise nebylo deflaci dovoleno dokončit svoji práci. Fed nafoukl inflačně ekonomiku poté, co deflace zničila velké množství bank, omezila jejich celkové množství na nějakých 15 000 – zhruba na úroveň roku 1900. To vedlo k výběru několika (bank), které byly chráněny federálním pojištěním vkladů, ty se pak nesly na vlně Fedem vytvořené inflace a rozšířily svoje celková aktiva z 51,4 miliardy v roce 1933 na 242,6 miliard dolarů v roce 1957. Viz R.W. Burgess, ed., *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1957* (Washington, D.C.: Bureau of the Census, 1960).

(26) Viz „Committee on Finance and Industry Report“ (Londýn: His Majesty’s Stationary Office, #3897, 1931). O konceptu cirkulace (střídání) elit viz Vilfredo Pareto, *Manuel d’économie politique* (Ženeva: Droz, 1966), kap. 2, §§ 103–107 a kap. 7, §§ 19–21.

(27) O kulturních důsledcích inflace viz Paul A. Cantor, „Hyperinflation and Hyperreality: Thomas Mann in the Light of Austrian Economics,“ *Review of Austrian Economics* 7, no. 1 (1994).

(28) O úsilí japonské vládní strany (LDP) zachránit a podepřít svoje spojence v zemědělství, bankovníctví a stavebním průmyslu viz zpráva Economist Intelligence Unit: *Country Profile Japan* (Londýn: The Economist, 2001). Pro zajímavý pokus vysvětlit současnou krizi v Japonsku jako „strukturální past“ spíše než jen jako past monetární likvidity viz Robert H. Dugger and Angel Ubide, „Structural Traps, Politics,

and Monetary Policy” (pracovní verze, Tudor Investment Corporation, květen 2002). Viz také Edward Lincoln, *Arthritic Japan: The Slow Pace of Economic Reform* (Washington, D.C.: Brookings Institution, 2001). Ohledně obecné záležitosti ekonomicko-politické sklerózy viz Mancur Olson, *The Rise and Decline of Nations* (New Haven, Conn.: Yale University Press, 1984). Česky vyšlo jako „Vzestup a pád národů: ekonomický růst, stagflace a společenská rigidita“ péčí Liberálního institutu Praha v roce 2008.

Poznámky překladatele:

(A) Tj. zrušil směnitelnost dolaru za zlato pro centrální banky cizích států. Podle samotného Federálního rezervního systému dosahuje dluh dnes už neuvěřitelných skoro 35 bilionů dolarů (<https://fred.stlouisfed.org/series/GFDEBTN/>).

(B) Dnes vzniká většina peněz jako pouhé zápisy v počítači a je tedy pouze virtuálních. Přesto se termín tisk peněz používá hojně i nadále, protože jde o tradiční výraz. Platí také, že vznik peněz probíhá tak, že úvěry vytváří peníze či vklady. V běžných vysokoškolských učebnicích to takhle většinou přímo nestojí a studenti si tuto skutečnost musí v podstatě z textu učebnic poněkud sami odvodit. Kdo není moc bystrý, tak si tuto skutečnost ani možná neodvodí. Skořepa však čtenáři naservíruje tuto informaci přímo před nos. Nevěříte? Tak tady je citace: "Banky mezi sebou platí likviditou. Firmy a domácnosti mezi sebou platí penězi, a to buď hotovostními (což je součástí peněz i likvidity), nebo bezhotovostními. Likviditu vydává jen centrální banka. Vydávání peněz je výlučně v rukou ostatních bank a klientů. Banka vytvoří nové peníze poskytnutím úvěru, protože souběžně se vznikem úvěru zvýší zůstatek na dlužníkově účtu v této bance." (Skořepa, M. Ekonomické jednohubky: Odpovědi na 50 důležitých otázek ekonomie a financí. Praha: Grada 2023, str. 66). Od doby sepsání této eseje čelily USA znovu riziku vzniku deflace v druhé polovině desátých let 21. století. Reakce byla velmi podobná reakci ze začátku století, opět se masivně „tisklo“.

(C) Odbory a zaměstnanci v tomto případě podlehnou peněžní iluzi.

(D) Takový náhlý pokles množství peněz v ekonomice následuje zpravidla po umělém hospodářském boomu. Tomuto náhlému poklesu množství peněz v ekonomice se někdy říká sekundární deflace, aby se odlišila od běžného mírnějšího poklesu cen, který byl poměrně běžný v době existence klasického zlatého standardu. Viz výzkumy ekonomů M. Friedmana a An. Schwartzoové, kteří zjistili, že v USA v letech 1865-1879 cenová hladina poklesla na polovinu, ale hospodářský růst i tak pokračoval v rychlém tempu.

(E) Tím, že ovšem vítězové deflaci antcipovali, prokázali, že v dané době disponují lepšími informacemi a lepší podnikatelskou pohotovostí než ti, kteří vlivem deflace prodělali. Výrobní faktory tak díky deflaci směřují ke schopnějším a více informovaným podnikatelům!

(F) Dnes jde ještě ve větší míře pouze o peníze v podobě digitálního zápisu v paměti počítače. Pro příklad M. Skořepa uvádí, že oproti hotovostním penězům je těch bezhotovostních v současné české ekonomice minimálně pětikrát víc." (Skořepa, M. Ekonomické jednohubky: Odpovědi na 50 důležitých otázek ekonomie a financí. Praha: Grada 2023, str. 62).

(G) Jsem poněkud k tomuto tvrzení autora skeptický, Japonci silně respektují své autority, ať už jsou jakékoliv.

JAK INFLACE NIČÍ CIVILIZACI

Představa, že inflace je škodlivá, je svorníkem ekonomické vědy. Ale většina učebnic podceňuje rozsah těchto škod, protože definují inflaci příliš úzce jako trvajícím pokles kupní síly peněz, a také proto, že věnují nedostatečnou pozornost konkrétním formám inflace. Ke zhodnocení ničivého charakteru inflace v jeho plném rozsahu si musíme v mysli podržet to, že pramení z porušování základních pravidel společnosti.

Inflace je to, co se stane, když lidé zvýší nabídku peněz pomocí podvodu, jeho uvalením na ostatní a porušováním smlouvy. Setrvalá inflace vede k těmto třem skutečnostem: za (1) mají z ní přínos pachatelé na náklady ostatních uživatelů peněz; za (2) dovoluje akumulaci dluhu za úroveň dluhů, která by mohla být dosažena na svobodném trhu a za (3) snižuje kupní sílu peněz pod úroveň, které by dosáhla na svobodném trhu. I když tyto tři následky jsou dosti špatné, věci se mnohem zhorší, pokud je inflace podnícena a podporována státem (inflace neplnohodnotných (fiat) peněz). Státní neplnohodnotné peníze tak činí inflaci setrvalou, a jakožto její výsledek vidíme formování institucí a chování, které jsou typické pro inflaci. Inflace neplnohodnotných peněz díky tomu zanechává charakteristické kulturní a duševní stopy na lidské společnosti. V následujícím textu se blíže podíváme na některé aspekty tohoto dědictví.

1. Hyper centralizovaná vláda

Inflace je přínosná pro vládu, která ji řídí, nejen obecně na náklady populace, ale také na náklady sekundárních a terciárních vládních institucí (země, kraje, vojvodství, velká města atd.). Je dobře známým faktem, že evropští králové během vzestupu svých národních států v 17. a 18. století zničili hlavní pozůstatky středních úrovní moci. Demokratické národní státy 20. století dokončily centralizaci moci, která započala za těchto králů. Ekonomickou hnací silou tohoto procesu byla inflace, která v tomto ohledu byla celá v rukou centrálního státního aparátu. Více než jiné ekonomické záležitosti učinila státy nezdojnými. A tak přispěla, přinejmenším nepřímo, k popularitě nacionalistických ideologií, které ve 20. století vyhlašovaly frenetické uctívání národního státu.

Inflace pobízí nárůst centrálních vlád. Dovoluje vládám růst více než by mohly růst ve svobodné společnosti. A dovoluje jim monopolizovat vládní funkce v rozsahu, v jakém se to za tržní produkce peněz neděje. Tak se tomu děje na náklady všech jiných forem vlád na střední úrovni a samozřejmě obecně na náklady občanské společnosti. Inflací sponzorovaná centralizace moci přivádí průměrného občana více a více do pozice

izolovaného společenského atomu. Všechny jeho společenské vazby jsou řízeny centrálním státem, který takto poskytuje většinu služeb, které byly dříve poskytovány společenskými entitami, jako je rodina a lokální vláda. Současně je ústřední vedení státního aparátu vzdáleno od každodenního života svých chráněnců.

2. Inlace neplnohodnotných peněz a válka

Mezi nejhorší následky neplnohodnotných peněz a zvláště papírových peněz, je jejich schopnost prodloužit délku válek. Destrukce války má zdravý efekt na zchlazování úvodních válečných nadšení. Čím je válka zdlouhavější a ničivější, tím méně je obyvatelstvo ochotno ji finančně podporovat prostřednictvím daní a nákupu státních dluhopisů. Inlace neplnohodnotných peněz dovoluje vládě ignorovat fiskální odpor svých občanů a udržovat válečné úsilí na jeho současné úrovni nebo i zvýšit jeho úroveň. Vládě stačí jen vytisknout bankovky, když potřebuje koupit kanóny a boty.

To je přesně to, co se stalo v obou světových válkách ve 20. století, přinejmenším v případě evropských států. Vlády Francie, Německa, Itálie, Ruska a Spojeného království pokryly velkou část svých výdajů pomocí inflace. Je samozřejmě těžké vyhodnotit jakýkoliv přesný kvantitativní dopad, ale není nerozumné předpokládat, že inflace neplnohodnotných peněz prodloužila obě války o mnoho měsíců nebo i o jeden nebo dva roky. Pokud zvážíme to, že zabíjení dosáhlo svého vrcholu směrem ke konci války, musíme předpokládat, že mohlo býti zachráněno mnoho milionů životů.

Mnoho lidí věří, že ve válce jsou všechny prostředky spravedlivé. V jejich očích je inflace neplnohodnotných peněz legitimním prostředkem k odvrácení smrtelných hrozeb od národa. Ale tento argument je mylný. Není to ten případ, že ve válce jsou všechny prostředky spravedlivé. V katolické teologii je teorie o spravedlivé válce, která zdůrazňuje přesně tento bod. Inlace neplnohodnotných peněz by byla jistě nelegitimní, kdyby k dosažení stejného cíle byly k dispozici méně tvrdé prostředky. A je faktem, že takové prostředky existují a byly vždy vládám k dispozici, pro příklad půjčky a dodatečné zdanění.

Jiná typická linie obrany neplnohodnotných peněz ve válečných časech je, že vláda může vědět lépe než občané, jak je blízko po ruce vítězství. U ignorantské populace vzniká únava z války a má tendenci odporovat dodatečnému zdanění. Ale vláda je perfektně obeznámená se situací. Bez neplnohodnotných peněz by její ruce byly svázané, což by mělo potencionálně katastrofální následky. Inlace dodává něco málo navíc, co je potřebné k vítězství. Je samozřejmě myslitelné, že je vláda lépe informovaná než její občané. Ale je těžké vidět, proč by to mělo býti překážkou pro válečné financování. Nejzákladnějším úkolem politického vedení je shromáždit masy za svojí věcí. Proč by mělo býti nemožné pro vládu přijít s lepší informovaností, a tak přesvědčit populaci o potřebě dodatečných daní? To nás přivádí k následující úvaze.

3. Inlace a tyranie

Válka je nejextrémnějším případem, ve kterém inflace neplnohodnotných peněz dovoluje vládě sledovat své cíle bez skutečné podpory od vlastních občanů. Tiskařské stroje dovolují vládě zaklepat na majetek lidí bez toho, aby získala jejich svolení a ve skutečnosti proti jejich svolení. Jaký druh vlády to je, že si arbitrárně zabírá majetek svých občanů? Aristoteles a mnoho jiných politických filosofů ji nazývají tyranii. A monetární teoretici od Mikuláše Oresmeho (1320/25-1382) po Ludwiga von Misesa (1881-1973) tvrdili, že inflace neplnohodnotných peněz zvažovaná jakožto nástroj vládního financování, je charakteristickou finanční technikou pro tyranii.

4. Závod ke dnu v monetárním uspořádání

Jak argumentovali detailněji ekonomové Rakouské ekonomické školy, inflace neplnohodnotných peněz je inherentně nestabilním způsobem tvorby peněz, protože se obrací v morální hazard a nezodpovědnost v institucích. Výsledkem je často nápravná hospodářská krize. Minulé úsilí o nápravu tohoto nevíтанého efektu, aniž by byl zpochybněn princip inflace neplnohodnotných peněz jako takový, přineslo zvláštní vývoj měnových institucí - jakýsi druh institucionálního „závodu ke dnu“.

Důležitými milníky tohoto procesu bylo bankovníctví s frakčními rezervami, národní centrální bankovníctví, mezinárodní centrální bankovníctví a konečně papírové peníze. Degenerace monetárních institucí je na svém pochodu po staletí a ještě nedosáhla plně svého absolutního dna, ačkoliv tento proces se velmi pozoruhodně urychlil v naší době papírových peněz [A].

5. Podnikání za systému neplnohodnotných peněz

Inlace neplnohodnotných peněz má hluboký dopad na korporátní finance. Činí závazky (úvěry) levnější, než by byly na svobodném trhu. To pobízí podnikatele k tomu, aby své podniky financovali ve větším rozsahu než jindy skrze úvěry na místo pomocí svého kapitálu (kapitál vložený do podniku jeho vlastníky).

Za tržního systému produkce peněz by banky dávaly úvěry jen jako finanční prostředníci. Tj. mohly by půjčit jen takové sumy peněz, které buď samy uspořily, nebo které uspořili jiní lidé, a potom je půjčily těmto bankám. Bankéři by samozřejmě měli svobodu poskytnout úvěry za jakýchkoliv podmínek (úrok, zástava, délka splatnosti) jaké se jim líbí; ale bylo by pro ně sebevražedné nabízet lepší podmínky než ty, které jim udělí jejich vlastní věřitelé. Pro příklad, pokud banka obdrží úvěr s úrokem 5 %, bylo by pro ni sebevražedné půjčovat tyto peníze za 4 %. Z toho plyne, že na svobodném trhu je ziskové bankovníctví omezeno dosti úzkými limity, které

jsou zase určeny těmi, co spoří. Není možné, aby banka zůstala v podnikání a nabízela lepší podmínky, než střadatelé, kteří jsou nejvíce ochotni se na nějakou dobu rozloučit se svými penězi. [B].

Ale bankovníctví s frakčními rezervami může být přesně takové. Protože může vytvářet dodatečné bankovky za téměř nulové náklady, může poskytovat úvěry za úrokové míry, které jsou nižší, než ty, které by jinak převážily. A ti, co z toho mají výhody tak financují nějaká podnikání, která by jinak financovali ze svých vlastních peněz nebo by je vůbec nezačínali. Papírové peníze mají velmi podobný dopad, ale ve větším měříku. Producent papírových peněz může poskytovat úvěry téměř v jakémkoliv rozsahu a za téměř jakýchkoliv podmínek. V několika minulých letech „Bank of Japan“ nabízela úvěry za úrokovou míru 0 % a pokračovala v některých případech dnes k tomu, že platí lidem za to, že si berou úvěry. [C]

Je zřejmé, že pár firem si může dovolit odolávat takovýmto nabídkám. Konkurence je ve většině odvětví tvrdá a firmy musí snažit najít nejlepší dostupné podmínky, aby neztratily „ostří konkurence“, které může být rozhodující pro zisk a také pro přežití. Z toho plyne, že inflace neplnohodnotných peněz činí podnikání závislejším na bankách než by tomu jinak bylo. Vytváří větší hierarchii a větší centrálně rozhodující moc, než by existovaly na svobodném trhu. Podnikatel, který operuje s 10 % vlastního kapitálu a 90 % dluhu, není ve skutečnosti již podnikatelem. Jeho věřitelé (obvykle banky) jsou skutečnými podnikateli, kteří dělají všechna základní rozhodnutí. On je více nebo méně dobře placeným vedoucím pracovníkem – manažerem.

Tak inflace snižuje počty opravdových podnikatelů – nezávislých mužů, kteří operují se svými vlastními penězi. Takoví lidé ještě existují ve velkých počtech, ale přežívají jen proto, že jejich mimořádné talenty se srovnají s podřadnými finančními podmínkami, se kterými se musí vyrovnat. Musí být inovativnějšími a/nebo pracovat tvrději než jejich konkurenti. Znájí cenu nezávislosti a jsou za ni připraveni zaplatit. Obvykle jsou výrazněji spojeni s rodinným podnikáním a starají se více o své zaměstnance než jakýkoliv anonymní bankéř. Protože úvěry pramenící z inflace neplnohodnotných peněz poskytují finanční výhodu, mají tendenci podporovat bezohledné chování výše postavených výkonných pracovníků. To je obzvláště případ manažerů velkých korporací, které mají lehký přístup ke kapitálovým trhům. Jejich bezohlednost je často zaměňována s inovativností.

Ekonom Josef Schumpeter slavně charakterizoval bankovníctví s frakčními rezervami jako jakousi hnací sílu inovačního ekonomického rozvoje, protože poskytuje dodatečné peníze podnikatelům se skvělými nápady. Je myslitelné, že v některých případech toto bankovníctví hraje tuto roli, ale šance jsou převažující měrou na opačné straně. Jako obecné pravidlo platí, že jakýkoliv nový výrobek a jakákoliv podstatná inovace v organizaci podnikání je rizikem pro banky, protože ty mají již více nebo méně hodně investováno v zavedených společnostech, které vyrábějí staré výrobky a používají staré formy organizace. Mají tedy všechny motivy buď zabránit

inovacím tým, že je odmítnou financovat nebo nové nápady předají svým partnerům ve světě obchodu. Frakční bankovníctví tak činí podnikání konzervativnějším, než by jinak bylo. Mají z něj přínos zavedené firmy na náklady inovativních nově příchozích. Inovace mnohem pravděpodobněji přichází od nezávislých podnikatelů, zvláště pokud jsou daně z příjmu nízké.

6. Dluhové břemeno

Některé z výše uvedených úvah jsou také aplikovatelné na svět mimo podnikání. Inflace neplnohodnotných peněz poskytuje levné úvěry nejen vládám a firmám, ale také soukromým osobám. Jen pouhá skutečnost, že takové úvěry jsou vůbec nabízeny, podnítí některé lidi k tomu, aby šli do dluhů, do kterých by jinak nešli. Ale levné úvěry se stávají téměř neodolatelnými ve spojení s jiným typickým následkem inflace, jmenovitě se setrvalým vzestupem cenové hladiny. Zatímco v dřívějších časech byl vzestup cen sotva znatelný, v naší dnešní době jsou si všichni občané západního světa vědomi tohoto fenoménu. V zemích jako je Turecko anebo Brazílie, kde ceny rostou ročně od 80 do 100 %, s ním mají osobní zkušenost i mladí lidé.

Takové podmínky uvalují velký trest na spoření hotovosti. Ve starých časech bylo spoření typicky provozováno ve formě hromadění zlatých a stříbrných mincí. Je pravdou, že takovéto hromadění nedává žádný výnos – kov je „neplodný“ – a že tak nepropůjčuje lidem životní styl rentiérů. Ale v jiných ohledech bylo hromadění peněz spolehlivou a efektivní formou spoření. Jejich kupní síla během několika dekád nevyprchala a v časech ekonomického růstu i peníze získávaly nějakou další kupní sílu navíc.

Co je nejdůležitější, toto bylo velmi výhodné pro obyčejné lidi. Tesaři, zedníci, krejčí a rolníci nejsou většinou mazanými pozorovateli mezinárodních kapitálových trhů. Dát nějaké zlaté mince pod svůj polštář nebo do bezpečného sejfu, je uchránilo před mnoho probdělými nocemi a učinilo je nezávislými na finančních zprostředkovatelích. Nyní srovnajme tento starý režim s naší současnou situací. Rozdíl nemůže být větší. Je zcela marné hromadit dolarové anebo eurové bankovky pro účely starobního důchodu. Člověk ve svých třicátých letech, který plánuje jít do důchodu ode dneška za třicet let (rok 2004) musí počítat s faktorem oslabování měny ve výši 3. Tj. musí uložit dnes tři dolary, aby mu zbyla kupní síla jednoho dnešního dolaru, když odejde do důchodu. A odhadovaný faktor oslabování měny ve výši 3 je spíše na dolní straně odhadu!

Plyne z toho, že racionální spořicí strategií je pro člověka jít do dluhů kvůli nákupu aktiv, jejichž cena bude s inflací růst. To je přesně to, co se dnes děje ve většině západních zemí. Jakmile mají mladí lidé pracovní místo, a tak mají na půl stabilní zdroj příjmů, vezmou si úvěr na nákup domu – zatímco jejich pradědeček mohl stále

prvních třicet let shromažďovat úspory, a potom si koupit svůj dům za hotové. Je zbytečné říkat, že druhý způsob odpovídal křesťanskému způsobu. V dopise svatého Pavla z Tarsu (13:8) čteme: „Nikomlu nic nedlužte, jen se navzájem milujte, neboť kdo miluje druhého, naplnil Zákon.“

Není to o mnoho lepší u těch lidí, kteří již nějaké bohatství shromáždili. Je pravda, že inflace je nenutí do dluhu, ale stejně je obírá o možnost držet své peníze v hotovosti. Staří lidé s peněžními fondy na penzi, vdovy a správci sirotčích ústavů musí své peníze investovat na finančních trzích, kvůli tomu, že jejich kupní síla se jim vypaří přímo před nosem. Tak se stávají závislími na zprostředkovatelích a na rozmarech akciových a dluhopisových trhů.

Je jasné, že takovýto stav záležitostí je velmi přínosný pro ty, kdož odvozují svoje živobytí z finančních trhů. Obchodníci s akciemi, dealeři dluhopisů, banky, hypoteční instituce a jiní „hráči“ mají důvod děkovat za trvalý pokles kupní síly peněz, které jsou vytvořené systémem neplnohodnotných peněz. Ale je tento stav záležitostí také přínosný pro průměrného občana? V jistém smyslu jsou jeho dluhy a rostoucí investování na finančních trzích pro něj přínosné, pokud vezmeme v úvahu náš současný proinflační (monetární) režim. Když je nárůst cenové úrovně setrvalý, je soukromý dluh pro něj nejlepší dostupnou strategií. Ale to samozřejmě znamená, že bez vládních intervencí do monetárního systému by jiná strategie byla lepší. Přítomnost centrálních bank a papírových peněz činí finanční strategie založené na dluzích atraktivnější než strategie založené na předchozím spoření.

Není přeháněním tvrdit, že pomocí monetární politiky západní vlády natlačili své občany do finanční závislosti, která nebyla žádné dřívější generaci známá. Již v roce 1931 papež Pius XI. tvrdil: „... je to zřejmé, že je nejen bohatství v naší době koncentrováno, ale nesmírnou moc a despotické ekonomické diktátorství je konsolidováno v rukou hrstky, která často není vlastníky, ale jen správci trustů a generálními řediteli investičních fondů, kteří řídí dle své arbitrární vůle a potěšení. Toto diktátorství je nejvíce nuceně prováděno těmi, kteří drží peníze a zcela je kontrolují, řídí také úvěry a ovládají půjčování peněz. Regulují tedy takřikajíc tok životní krve, kterou žije celý ekonomický systém, a mají tak pevně v rukou duši hospodářského života, že se nikdo nemůže nadechnout proti jejich vůli. [1]

Jeden se dívá, jako by slovník Pia XI. použil k popisu naší současné situaci. Obvyklé ospravedlnění pro tento stav záležitostí je to, že to údajně stimuluje průmyslový rozvoj. Hromadění peněz dřívějších dob nebylo jenom sterilním; bylo vlastně škodlivým z ekonomického bodu pohledu, protože obíralo podnikání o platební prostředky, které potřebovalo pro investice. Rolí inflace je poskytování těchto prostředků. [D]

Nicméně hromadění peněz nemá negativní makroekonomické dopady. Vůbec neutlumuje průmyslové investice. Hromadění zvyšuje kupní sílu peněz, a tak dává

větší „váhu“ peněžním jednotkám, které zůstávají v oběhu. Všechno zboží a služby mohou koupit a všechny proveditelné investice mohou být provedeny zbývajícími peněžními jednotkami. Základním faktem je, že inflace nepřivádí k existenci další dodatečné zdroje. Jen mění alokaci existujících zdrojů. Nejdou již více ke společnostem, které provozují podnikatelé, kteří operují se svými vlastními penězi, ale k výkonným manažerům, kteří operují se společnostmi, které jsou financovány bankovními úvěry.

Čistý efekt současného nárůstu dluhu domácností jen ten, že vrhá celou populaci do finanční závislosti. Morální implikace jsou jasné. Vršící se dluhy nejsou kompatibilní s finančním spoléháním se na sebe samé, a tak mají tendenci oslabit spoléhání se na sebe samé ve všech jiných oblastech. Dluhem zatížení jednotlivci nakonec přijmou ten zvyk, že se obrací pro pomoc na ostatní, spíše než aby hledali ekonomické a morální ukotvení ve své rodině a ve své širší komunitě. Toužebná přání a poddajnost nahrazují střízlivost a nezávislé usuzování. A co mnoho případů, kdy rodiny již nemohou déle na svých ramenech nést dluhové břemeno? Potom je výsledkem buď zoufalství anebo naopak pohrdání všemi standardy finanční uměřenosti.

7. Několik duchovních obětí inflace

Inflace neplnohodnotných peněz snižuje kupní sílu peněz. Do nějakého rozsahu je možné, aby lidé ochránili svoje úspory proti těmto trendům, ale to vyžaduje důkladné finanční znalosti, čas pro trvalé sledování vlastních investic a slušnou dávku štěstí. Lidé, kteří postrádají jednu z těchto ingrediencí, pravděpodobněji ztratí velkou část svých aktiv. Životní úspory často zmizí v hubeném ovzduší během posledních let penze. Důsledkem je zoufalství a vymizení morálních a sociálních norem. Bylo by však nesprávné vyvozovat, že inflace vyvolává tento efekt především u starších lidí. Jak poznamenal jeden autor: „Tyto důsledky jsou ,zvláště silné mezi mladými lidmi. Ti se učí v současnosti žít a opovrhují těmi, kteří se je pokouší naučit ,staromódní morálku a šetrnost.‘ Inflace tak podněcuje mentalitu okamžitého uspokojení, která je zřetelně v rozporu s disciplínou a věčnou perspektivou, jež jsou nezbytné pro uplatňování zásad biblického správčovství - například dlouhodobého investování ve prospěch budoucích generací.“ [2]

I ti občané, kteří jsou obdařeni znalostmi, časem a štěstím pro ochranu podstaty svých úspor, se nemohou vyhnout škodlivým dopadům inflace, protože musí přijmout zvyky, které se liší od jejich morálního a duševního uvažování. Inflace je nutí trávit mnohem více času přemýšlením o svých penězích, než by tomu jinak bylo. Již jsme si všimli, že pro běžné občany bylo starým způsobem jak spořit, akumulování hotovosti. Za existence neplnohodnotných peněz je tato strategie sebevražedná. Musí investovat do aktiv, jejichž hodnota roste během inflace; nejpraktičtější způsobem jak to udělat, je nakupovat akcie a dluhopisy. Ale to vyžaduje mnoho hodin

strávených porovnáváním a vybíráním vhodných titulů. A to je nutí k tomu, aby dávali pozor a zajímali se o své peníze po zbytek svého života. Musí sledovat finanční novinky a monitorovat cenové nabídky na finančních trzích. [E]

Podobně lidé budou mít tendenci prodloužit fázi svého života kvůli obstarávání peněz. A budou dávat relativně větší důraz na finanční návratnost než na jiná kritéria při výběru pracovního místa. Pro příklad někdo kdo by spíše inklinoval k práci zahradníka, bude nicméně hledat zaměstnání v průmyslu, protože toto druhé místo nabízí větší dlouhodobou peněžní návratnost. A více lidí přijme zaměstnání dále od svého místa bydliště, protože jim to dovoluje vydělat trochu peněz navíc, než za monetárního systému s komoditními penězi. [F]

Duševní dimenze těchto inflací podnícených zvyků se zdá být zřejmá. Peníze a finanční otázky začínají hrát přehnanou roli v životě člověka. Inflace činí společnost více materialistickou. Více a více lidí usiluje o peněžní příjem na účet svého osobního štěstí. Inflací podnícená geografická mobilita uměle oslabuje rodinné vazby a patriotickou loajalitu. Mnoho z těch, kteří mají tendenci být hrabiví, závistiví a lakomí se stávají hříšnými. I ti, kteří nemají takové tendence kvůli své nátuře, budou vystaveni pokušení, které by jinak nebyli pocítili. A protože vrtochy finančních trhů také poskytují připravenou výmluvu pro lakotné použití svých peněz, příspěvkové a charitativní instituce budou upadat.

Potom je zde ta skutečnost, že přetrvávající inflace vede k poklesu kvality výrobků. Každý prodávající ví, že je těžké prodat fyzicky stejný produkt za vyšší cenu než v předchozích letech. Ale vyhnout se rostoucím cenám je nemožné, když je měnová zásoba předmětem vytrvalého růstu. Tak, co mají prodávající dělat? V mnoha případech přichází záchrana pomocí technologických inovací, které dovolují levnější produkci výrobků, a tak neutralizovat anebo i více jak kompenzovat převažující vliv inflace. To je pro příklad případ osobních počítačů a jiného zařízení vyráběného ve velkém množství odvětvím informačních technologií.

Ale v jiných odvětvích hraje technologický pokrok mnohem menší roli. Zde jsou prodávající konfrontováni s výše uvedenými problémy. Potom vyrábějí podřadné produkty a prodávají je pod stejným názvem spolu s eufemismy, které se staly zvykem v komerčním marketingu. Pro příklad mohou nabízet svým zákazníkům „lehkou“ kávu a „neostrou“ zeleninu - což znamená slabou kávu a zeleninu, která ztratila jakoukoli chuť. Podobný úpadek v nabízeném produktu můžeme pozorovat ve stavitelství. Země postižené trvalou inflací zdá se, mají větší podíl budov a ulic, které jsou v trvalé potřebě oprav, než je tomu v jiných zemích.

V takovém prostředí si lidé rozvíjejí nedbalejší postoj směrem ke svému jazyku. Pokud je vše takové, jak se nazývá, pak je těžké vysvětlit rozdíl mezi pravdou a lží. Inflace láká lidi, aby lhali o svých výrobcích a trvalá inflace podněcuje návyk rutinního lhaní. Autor argumentuje v jiné své práci, že rutinní lhaní hraje velkou roli ve frakčním

bankovníctví, základní instituci systému neplnohodnotných peněz. Inlace neplnohodnotných peněz rozšiřuje tento návyk jako rakovinu do zbytku ekonomiky.

8. Udušení plamene

Ve většině zemí byl nárůst státu blahobytu financován pomocí akumulace veřejného dluhu v takovém měřítku, že to bylo nemyslitelné bez inflace neplnohodnotných peněz. Zběžný pohled na historické záznamy ukazuje, že exponenciální růst státu blahobytu, který v Evropě nastal v raných 70. letech 20. století, šel ruku v ruce s explozí veřejného dluhu. Je obecně známo, že tento vývoj byl hlavním faktorem v úpadku rodiny. Ale je obecně přehlíženo, že konečnou příčinou tohoto úpadku je inflace neplnohodnotných peněz. Přetrvávající inflace pomalu, ale jistě ničí rodinu, a tak dusí pozemský plamen křesťanské morálky.

Křesťanská rodina je nejdůležitějším „producentem“ jistého typu morálky. Rodinný život je možný jen tehdy, pokud všichni členové rodiny podporují normy jako je legitimnost autority, heterosexuální spojení mezi mužem a ženou a zákaz incestu. A křesťanské rodiny jsou (navíc) založené na dodatečných normách, jako je láska manželů mezi sebou a k jejich potomkům, respekt dětí ke svým rodičům, skutečnost trojjediného Boha, opravdovost křesťanské víry atd. Rodiče trvale opakují, zdůrazňují a žijí tyto normy. Denní zkušenost přivede všechny členy rodiny k jejich přijetí jako normálního stavu záležitostí. V širší společenské sféře, pak osoby jednájí jakožto obhájí těch samých norem ve společenství podnikatelů, klubů a v politice.

Stoupenci a odpůrci tradiční křesťanské rodiny souhlasí s těmito skutečnostmi. Křesťané se snaží rodinu chránit mimo jiné proto, že uznávají její účinnost při vytváření společenských norem. A je to přesně z těchto stejných důvodů, že se jí snaží zastánci morálního relativismu zničit. Stát blahobytu byl nástrojem, kterému dávali posledních 30 let přednost. Dneska poskytuje stát blahobytu velké množství služeb, které v minulosti poskytovaly rodiny (a které, můžeme předpokládat, budou i nadále poskytovány ve velkém rozsahu rodinami, pokud by stát blahobytu přestal existovat). Vzdělávání mladých lidí, péče o staré a nemocné v čase nouze – všechny tyto služby jsou dnes efektivně „outsorcovány“ na stát. Rodiny byly degradovány na malé reprodukční jednotky, které sdílejí účty, automobily, lednice a samozřejmě daně. Daněmi financovaný stát blahobytu jim potom poskytuje vzdělávání a péči. [3]

Z ekonomického bodu pohledu je takovéto uspořádání čistým plýtváním penězi. Ve skutečnosti je stát blahobytu neefektivní; poskytuje poměrně slabé služby za velké náklady. Nemusíme se zabývat neschopností vládních sociálních agentur poskytnout emocionální a duchovní pomoc, jejímž jediným zdrojem je charita. Soucit nemůže být koupen. Ale stát blahobytu je také neefektivní v čistě ekonomických termínech. Operuje pomocí velké byrokracie a je tak náchylný na nedostatek motivů a

ekonomických kritérií, které by bránily plýtvání peněz. Slovy papeže Jana Pavla II.: „Přímými intervencemi a zbavením společnosti její odpovědnosti vede stát blahobytu ke ztrátě lidské energie a nepřiměřenému nárůstu veřejných agend, které jsou spíše ovládány byrokratickými způsoby myšlení, než zájmy o služby svých klientů, a které jsou doprovázeny ohromným nárůstem výdajů. Ve skutečnosti se to jeví tak, že potřebám je nejlépe porozuměno a jsou nejlépe uspokojeny lidmi, kteří jsou jim nejbližší, a kteří jednají jakožto sousedi těch, co jsou potřební. Je třeba dodat, že určité druhy potřeb často vyžadují reakci, která není pouze materiální, ale která je schopna vnímat hlubší lidské potřeby. [4]

Každý toto ví ze své přímé zkušenosti a velké množství vědeckých studií dochází ke stejnému názoru. Je to přesně kvůli tomuto, že stát blahobytu je neefektivním ekonomickým zařízením, které musí spoléhat na daně. Pokud by měl stát blahobytu soutěžit s rodinami za stejných podmínek, nezůstal by v podnikání po delší dobu. Vytlačil rodinu a soukromou charitu z „trhu sociální pomoci“, protože lidé jsou nuceni na něj stejně platit. Jsou nuceni platit daně a nemohou zabránit vládě, aby si brala vždy nové půjčky, které absorbují kapitál, který by byl jinak používán pro výrobu jiného zboží a služeb.

Nadměrný stát blahobytu naší doby je totálním přímým útokem proti těm, kteří vytvářejí křesťanskou morálku. Ale oslabuje tuto morálku také nepřímým způsobem, nejvýrazněji dotováním špatných morálních příkladů. Je skutečností, že některé alternativní „životní styly“ sebou nesou velké ekonomické riziko, a tak mají tendenci být nákladnější než tradiční rodinné uspořádání. Stát blahobytu socializuje náklady takového chování, a tak jim dává mnohem větší význam, než by jinak ve svobodné společnosti měly.

Veřejné schvalování tohoto, tak může být spíše než ekonomickým trestem, spojeno s ekonomickými výhodami, protože zbavuje protagonisty nákladů na rodinný život (například nákladů spojených s výchovou dětí). S podporou státu blahobytu se tito protagonisté mohou vysmívat konzervativní morálce jako jakési pověře, která nemá v reálném životě žádný dopad. Duchovní dimenze se zdá být jasná: Stát blahobytu systematicky vystavuje lidi pokušení věřit, že zde nejsou vůbec žádné časově testované morální předpisy.

Zdůrazněme, že tvrzení z předchozích pozorování nejsou útokem na sociální služby, které jsou ve skutečnosti základní součástí křesťanské společnosti. Hlavním bodem je spíše to, že inflace neplnohodnotných peněz ničí demokratickou kontrolu nad poskytováním těchto služeb; že nevyhnutelně vede k nárůstu celého sociálního systému a k nadměrným formám sociální pomoci, a že to není pak bez následků pro morální a duchovní charakter populace.

Předcházející rozvažování nejsou v žádném případě vyčerpávajícím výčtem kulturního a duchovního dědictví inflace neplnohodnotných peněz. Ale mělo by stačit pro

zvážení hlavního bodu: že inflace neplnohodnotných peněz je hnací silou společenské, ekonomické, kulturní a duchovní destrukce.

Poznámky:

[1] Pius XI, Quadragesimo Anno (1931), § 105, § 106. Viz také Deuteronomy 28: 12, str. 43–44.

[2] Thomas Woods, “Money and Morality: The Christian Moral Tradition and the Best Monetary Regime,” Religion & Liberty 13, č. 5 (září/říjen 2003). Autor cituje Ludwiga von Misesa.

[3] V mnoha zemích je dneska pro rodiny možné si odečíst náklady na soukromou péči a soukromé vzdělávání z ročního zúčtování daní. Ale ironicky (nebo může být, že až ne tak ironicky) tento trend zesiluje erozi rodiny. Pro příklad dnes poskytovaný daňový odečet v USA dovoluje zvýšit rodinný rozpočet pomocí takového odečtu – ale jen pokud nejsou odečitatelné služby poskytovány doma, ale jsou nakupovány od jiných lidí.

[4] Jan Pavel II., Centesimus Annus, § 48.

Poznámky překladatele:

[A] Dalším v pořadí jsou bezhotovostní peníze, tj. deposita. A ještě dalším krokem je úplné zrušení hotovosti.

[B] Dnes jsme už dosáhli takového „mistrovství“ v záležitostech centrálního bankovníctví, že úvěry ve skutečnosti vytvářejí vklady: „Vznik peněz v současném peněžním systému rakouští ekonomové popisují tak, že úvěry vytváří peníze či vklady. V běžných vysokoškolských učebnicích to takhle většinou přímo nestojí a studenti si tuto skutečnost musí v podstatě z textu učebnic poněkud sami odvodit. Kdo není moc bystrý, tak si tuto skutečnost ani možná neodvodí. Skořepa však čtenáři naservíruje tuto informaci přímo před nos. Nevěříte? Tak tady je citace: "Banky mezi sebou platí likviditou. Firmy a domácnosti mezi sebou platí penězi, a to buď hotovostními (což je součástí peněz i likvidity), nebo bezhotovostními. Likviditu vydává jen centrální banka. Vydávání peněz je výlučně v rukou ostatních bank a klientů. Banka vytvoří nové peníze poskytnutím úvěru, protože souběžně se vznikem úvěru zvýší zůstatek na dlužníkově účtu v této bance." (<https://www.bawerk.eu/clanky/ekonomie/ekonomicke-jednohubky-anebo-poznej-ekonomii-hlavniho-proudu.html>).

[C] Dnes je dokonce většina peněz bezhotovostních. Čili existují jen ve formě zápisu v počítači. Viz následující citace: "Do objemu peněz v ekonomice (tj. v rukou poptávky) neboli do peněžní zásoby musíme vedle hotovosti započítat taky veškeré peníze bezhotovostní - tedy ty, které máme na účtech (přinejmenším běžných účtech) v bankách. Tím pádem nám vyjde objem peněz daleko vyšší. Oproti hotovostním penězům je těch bezhotovostních v současné české ekonomice minimálně pětkrát víc..." (<https://www.bawerk.eu/clanky/ekonomie/ekonomicke-jednohubky-anebo-poznej-ekonomii-hlavniho-proudu.html>).

[D] V podstatě jde o vynucené úspory! Navíc tento závěr o větších investicích je mylný i z toho pohledu, že tím, kdo nejvíce těží ze vzniku nových peněz je samotný stát. Ten však většinu získaných finančních prostředků stejně spotřebuje: <https://www.bawerk.eu/clanky/ekonomie/proc-jsou-hospodarske-krise-mirnejsi-a-ekonomika-vice-stagnuje-a-proc-to-neni-vubec-dobre.html>.

[E] Určitou možností jak se tomuto částečně vyhnout je investování pravidelných částek do tzv. indexových fondů. Pak toho může člověk sledovat poněkud méně.

[F] Někdo by zde mohl celkem oprávněně namítnout, že tato skutečnost povede k vyšší produkci a tedy i k tomu, že spotřebitelé budou mít k dispozici více statků a služeb. To je sice pravda, ale kvůli tomu ztrácejí nějaký volný čas, který je sám o sobě vzácnou věcí. Navíc výstup produkce sice bude vyšší, ale jeho část budou lidé muset použít třeba na dojíždění.

DODATEK - Federální rezervní systém a vláda jsou jedno a to samé

[Vyšlo dne 15. X. 2024 na Mises.org. Autor Ryan McMaken; <https://mises.org/mises-wire/federal-reserve-and-regime-are-one-and-same>]

Po desetiletí americká centrální banka Federální rezervní systém (Fed) pečlivě kultivovala a propagovala myšlenku, že je nějak oddělená a nezávislá na americkém režimu, který ji vytvořil. Tato finta jistě funguje. Ekonomové a mediální znalci se často odvolávají na údajnou „nezávislost“ Fedu, jako by byla tato daná, a jako by zde byla zeď oddělující výkonnou složku moci od centrální banky. Jiní jdou ještě dále a v podkástech a na sociálních mediích se může člověk setkat s různorodými bláznivými teoriemi, které tvrdí, že Fed je nějak na kordy s vládou nebo že Fed se zpovídá jen bankéřům bez ohledu na agendu vlády. Někteří z těch, co jsou popleteni mýtem o nezávislosti Fedu, budou občas i tvrdit, že Fed je nějakým druhem benevolentní páté kolony, která se pokouší podminovat rozpočtovou marnotratnost a zachránit dolar před daněmi rozhazující politiky.

No, seniorní technokraté ve Fedu ne vždy souhlasí s prioritami Kongresu nebo Bílého domu, ale to stejné lze říci s diplomaty z ministerstva zahraniční. Málokdo by nicméně tvrdil, že tento nesouhlas znamená, že je zde „nezávislé ministerstvo zahraniční“. Opravdu, je pravdou, že byrokraté obecně dávají přednost tomu dělat si svoje vlastní věci bez toho, aby potřebovali souhlas z vyšších míst. V tomto ohledu se osazenstvo Fedu neliší od seniorních technokratů v jakémkoliv oddělení exekutivy. V praxi nicméně ukazují historické důkazy to, že čas od času Fed „koordinuje“ svoje politiky s politikami ministerstva financí a vlády, aby zajistil, že federální vláda dostane přesně to, co chce od centrální banky.

Udržování válečné mašinérie v chodu

Během Velké hospodářské krise a druhé světové války pro příklad exekutiva za presidenta Franklina D. Roosevelta neskryvaně řídila Federální rezervní systém a vyžadovala úzkou spolupráci Fedu s Bílým domem. Během této doby se pokoušel Fed získat více autonomie, ale jen zdánlivě v tomto uspěl v roce 1935 díky dodatku k zákonu o Federálním rezervním systému (Federal Reserve Act). Toto nesmělé úsilí o nezávislost bylo useknuto druhou světovou válkou. Podle zprávy z pobočky Fedu v Richmondu: „Když Spojené státy vstoupily do druhé světové války, stal se Fed opět mechanismem pomocí něhož mohla vláda levně financovat válečné úsilí. V dubnu 1942 Fed oznámil politiku spolupráce s ministerstvem financí, aby udržel nízkou úrokovou míru. Do roku 1947, shrnul tuto ‚primární službu‘ Fed, jako ‚financování vojenských požadavků a výroby pro válečné účely.‘ Ve svých pamětech [předseda

Fedu Marriner] Eccles popisuje i svoji práci během této doby jako „rutinní administrativní džob“, když Fed „pouze prováděl rozhodnutí přijatá ministerstvem financí.“ Alan Sproul, prezident newyorského Fedu lamentoval, „nejsme páni v našem vlastním domě.“

Během této doby byl Fed povolán pro vykonávání primární funkce všech centrálních bank: pomáhat vládě financovat válečné dluhy. Fed byl řízen Bílým domem, aby intervenoval a nakupoval státní dluhopisy (pokladniční poukázky), kdykoliv bylo nutné držet výnosy pod jistou úrovní. Jak to podává historik Fedu Allan Meltzer: „rolí Federálního rezervního systému bylo zabránit trhu v tom, aby odmítl přijmout státní dluhopisy; v praxi to znamenalo, že dodával dostatek rezerv, aby udržel úrokové míry tak, aby nerostly v době, kdy ministerstvo financí prodávalo svoje dluhopisy.“ (1)

Do 50. let 20. století bylo spojení Fedu a zbytku vládní moci uvedeno explicitně v legislativě. Během Korejské války se nicméně Fed pokoušel získat větší nezávislost a díky konci této války a návratu ke klidnějším úrovním federálních výdajů, se zdálo, že by toto mohlo být vlastně možné. No, potřeby výdajů stran Studené války a nové programy sociálních dávek rychle vyjevily pravdivou realitu.

Velká inflace a 70. léta

Předseda Fedu William McChesney Martin je znám pro to, že údajně „odstranil láhev kořalky“ během ekonomického boomu, aby utlumil cenovou inflaci. Tomu mohl Martin dávat přednost, ale jak utrácení federální vlády během 60. let 20. století zrychlovalo, ministerstvo financí rostoucí měrou volalo po tom, aby Fed umožnil větší deficity bez toho, aby dovolil nárůst výnosů (na dluhopisech). Politika „děl a másla“ Velké společnosti (program presidenta J. B. Johnsona na odstranění chudoby z let 1964-1968) a Vietnamské války znamenaly to, že Fed fungoval úzce s součinností s ministerstvem financí, aby dodal finance pro deficity výkonné složky vlády, která tyto potřebovala. Tato politika se začala nazývat „koordinace“. Jak Meltzer tvrdí, Martin „souhlasil s tím, že Federální rezervní systém by měl asistovat při financování deficitu, protože ho schválil Kongres. Tak, tuto koordinaci přijal.“ (2) Do roku 1974 tu tedy byla debata o tom, jak by to moc měl Fed dělat. Nebo, jak je uvedeno v zápisu Federal Open Market Committee“ (výbor Fedu pro operace na volném trhu, čili nákup a prodej cenných papírů) z března 1974: „Zatímco Federální rezervní systém vždy akomodoval státní dluhopisy do nějaké výše, mohlo být vzneseno obvinění - a také bylo vzneseno - že systém vycházel ministerstvu financí vstříc v nadměrné míře.“ (3) Není zde samozřejmě žádná jasná pozice ohledně toho, co považovat za „nadměrné“. To není rozhodováno objektivními nebo vědeckými standardy, ale jednoduše politickými potřebami vlády.

Byla to tato koordinace, která vedla k Velké inflaci – to znamená k cenové inflaci – konce 60. let a v 70. letech 20. století. Roční deficity federální vlády se v druhé polovině této dekády více než zdvojnásobily z 10 miliard dolarů na 25 miliard dolarů každý rok, nový předseda Fedu Arthur Burns byl jednoznačně více než ochotný k tomu, aby to dělal tak, aby zde bylo mnoho „koordinace“ mezi ministerstvem financí a Fedem, aby se dosáhlo politických cílů. V praxi to znamenalo, že Burnsův Fed nebyl ochoten dát inflaci otěže. Meltzer shrnuje: „velká inflace vycházela z politické volby, která dávala větší váhu na udržení vysoké nebo plné zaměstnanosti, než na zabránění nebo snížení inflace. Po většinu této doby odrážela tato volba jak politické tlaky, tak populární názor vyjádřený ve volbách.“ (2)

Plaza Accords: Volcker se chápe slabého dolaru

Do konce 80. let 20. století se inflace sama stala velkým politickým problémem, který přinutil novou administrativu presidenta Reagana, aby požádala Fed – tehdy vedený Paulem Volckerem – o opuštění obvyklé politiky stálých intervencí, aby se potlačilo půjčování peněz ministerstvu financí. Výsledkem byl rychlý nárůst výnosů státních dluhopisů, ale také to vedlo k významnému poklesu cenové inflace. Tento obrat k jestřábí peněžní politice trval nicméně jen několik let. Postranním efektem tohoto obratu v monetární politice byl silný dolar – zvláště vzhledem k jenu – který učinil americký vývoz dražším a přivodil větší obchodní deficit.

Zvláštní zájmové skupiny začaly brzy poptávat slabší dolar. Někteří lidé v Reaganově administrativě jim rádi vyhověli a ministr financí James Baker „rozpoznal a chtěl reagovat na politické tlaky ze strany výrobců, zemědělců a zejména členů Kongresu. Výrobci vyrábějící pro vývoz si stěžovali na hodnotu dolaru, říkali, že jim stěžuje konkurenci.“ (5) Slovy ekonomy Brendana Browna, silný dolar „vedl k nárůstu protekcionismu.“ (6)

Tak úředníci administrativy začali jednat v roce 1985 – což vyústilo v takzvaný Plaza Accord (https://en.wikipedia.org/wiki/Plaza_Accord) – během, kterého „pět finančních ministrů a guvernérů centrální banky souhlasilo s pokusem nařídit oslabení dolaru.“ (7) To se stalo za Volckerova sledování a mělo by být povšimnuto, že i přes svoji novodobou a nezaslouženou reputaci jakožto doktrinářského zastávce „tvrdých peněz“, Volckerův souhlas se znehodnocením dle Plaza Accord nebyl překvapující. Jak nám Brown připomíná, Volcker: „nikdy nezměnil svoje postoje ode dnů, kdy byl obhájcem znehodnocení, když působil jako náměstek na ministerstvu financí v administrativě presidenta Nixona. ... Připojil se k nové kampani za znehodnocení dolaru, uvolnil měnou politiku zdánlivě jako odpověď na ekonomické zpomalení, ale také jako klíčovou komponentu Plaza Accordu...“ (8) Skrze to všechno zůstal Fed vždy na straně vládní administrativy, připraven „asistovat“ ministerstvu financí a administrativě při koordinování monetární politiky.

Po globální finanční krizi

Od finanční krise z roku 2008 se entuziastická ochota Fedu koordinovat s ministerstvem financí a Kongresem stala zřejmější a méně popíratelnou. Deficity se hromadily a federální dluh vzrostl o více než pět bilionů dolarů od roku 2008 do roku 2011. Následkem toho se duch 40. let 20. století vrátil, když Fed jakožto centrální banka koupil biliony dolarů státních dluhopisů – pomocí nově vytištěných peněz – aby se stlačily dolů náklady federální vlády na půjčky. Fed se chopil politiky nulových úrokových měr na udivující dobu osmi let a i přes zdánlivě nekonečné vyhlášení ekonomické prosperity, odmítl Fed dovolit to, aby cílová úroková míra vzrostla. Fed také odmítl prodat významnější část svého portfolia. Stejně jako cestou k Velké inflaci se Fed rozhodl sloužit politickým potřebám federální vlády, zvolil si maximalizaci zaměstnanosti a přijal arbitrární nový „dvou procentní cíl“, který dovoluje větší flexibilitu pro neustálé cenové inflace.

Ačkoliv slíbil „rozmotání“ svého pro inflačního nákupování aktiv v době několika let po hospodářské krizi z roku 2007, Fed tak nikdy neučinil. Tak, když přišla v roce 2020 kovidová panika, Fed nepotřeboval měnit směr, ale jen akceleroval svoje již existující politiky. Od roku 2020 do roku 2022 koupil Fed dodatečné tři biliony dolarů státních dluhopisů pomocí nově vytvořených peněz, což odráželo jeho politický závazek podpořit novou bezprecedentní úroveň rozpočtového deficitního utrácení v době míru. I Fed popisuje tuto politickou dohodu jako odraz dřívějších válečných politických dohod. Podle zprávy z roku 2021 z pobočky Fedu v Atlantě, byla kovidová politika Fedu podobná politice Fedu za 2. světové války v tom, že „velký nárůst vládního dluhu byl akomodován nákupem dluhopisů ze strany Fedu pomocí přímého závazku udržet úrokové míry na velmi nízkých úrovních.“ Přirozeně, federální deficity a dluh vyrazily po roce 2020 k nebesům a nikdy se nevrátili k před kovidové úrovni.

Vzmemme-li tuto dlouhou historii umožňující federální vládě obrovské dluhy a splašené utrácení, je těžké vidět, jak na toto vše pasuje legendární „nezávislost Fedu“. Spíše by poctivý pohled na intervence Fedu nasvědčoval tomu, že Fed nikdy neodmítl usnadnit federální výkonné složce vlády zavádění jejího politického programu. No, i dnes někteří důvěřiví pozorovatelé ještě věří, že Fed bojuje proti vládě ve jménu „fiskální odpovědnosti.“ Nehledě na tyto fantasie, Fed toto nikdy nedělal a Fed to nedělá ani dneska. To, že Jerome Powell za poslední měsíce učinil nějaké pohrdavě znějící poznámky o tom, jak Kongres potřebuje dostat svůj fiskální dům do kupy, nic neznamená. Důležité je to, co Fed dělá, ne to co Fed říká. Historie nám ukázala, že když ministerstvo financí potřebuje pomoci s nějakým novým politickým záměrem – jako je zvýšení cen dluhopisů nebo nafouknutí nové bubliny zaměstnanosti – Fed dá ministerstvu financí to, co toto požaduje.

Poznámky:

- (1) Allan H. Meltzer, A History of the Federal Reserve: svazek 2, kniha 1, 1951-1969. (Chicago: University of Chicago Press, 2009), str. 474.
- (2) Ibid., str, 475.
- (3) Ibid., str. 478.
- (4) Allan H. Meltzer, A History of the Federal Reserve: svazek 2, kniha 2, 1970-1986. (Chicago: University of Chicago Press, 2009), str. 864.
- (5) Ibid., str. 1184.
- (6) Brendan Brown, The Case against 2 Per Cent Inflation (Cham, Switzerland, Palgrave Macmillan, 2018), str. 98.
- (7) Meltzer, History of the Federal Reserve, str. 1185.
- (8) Brown, 2 Per Cent Inflation, str. 98.